

Powszechny

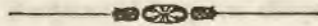
Dziennik praw krajowych i rządowych

dla

**kraju koronnego Galicyi i Lodomeryi z Księstwami
Oświęcimskiem i Zatorskiem tudzież z Wielkiem
Księstwem Krakowskiem.**

Część XX.

Wydana i rozesłana dnia 19. Listopada 1851.

Allgemeines

Landes- Gesetz- und Regierungsblatt

für das

**Kronland Galizien und Lodomerien mit den Herzogthümern
Muschwitz und Zator und dem Großherzogthume Krakau.**

XX. Stück.

Ausgegeben und versendet am 19. November 1851.

Jahrgang 1851.

127.

Obwieszczenie Trybunału apelacyjnego z dnia 2. Kwietnia 1851, z zaleceniem do wszystkich sądów, ażeby wszelkim żądaniom komisji, działających w rzeczach oswobodzenia gruntu, z wszelką gotowością odpowiadały.

Na mocy rozporządzenia wysokiego Ministerstwa sprawiedliwości z dnia 10. Stycznia r. b. za l. 14954, zaleca się wszystkim sądom podległym temu Trybunałowi apelacyjnemu, ażeby organom komisji, działających w rzeczach oswobodzenia gruntu, które wkrótce swe działania rozpoczną, dla poparcia ich czynności wszelką do celu wiodącą pomoc dawały, i wszelkim ich żądaniom z całą możliwą gotowością odpowiadały.

Eder m. p.

128.

Rozporządzenie Prezydium krajowego z dnia 22. Kwietnia 1851, obowiązujące w koronnym kraju Galicyi z wielkiem księstwem Krakowskiem, względem uregulowania plac nauczycieli religii przy gimnazyjach, utrzymywanych z publicznych funduszów.

Gdy przyszłe stanowisko katolickich nauczycieli religii przy gimnazyjach rozporządzeniem wysokiego Ministerstwa oświecenia z dnia 28. Czerwca 1850 za l. 3571 *) oznaczone zostało, także i płace jakie ciż nauczyciele religii według różnicy, czyli są suplentami (zastępcami), czyli rzeczywistymi katechetami, pobierać mają, w skutek wysokich rozporządzeń Ministerstwa oświecenia z dnia 19. Listopada 1850 za l. 6918 i z dnia 9. b. m. za l. 2461 uregulowano następującemi postanowieniami:

1. Dla nauczycieli religii przy gimnazyjach, utrzymywanych z publicznych funduszów, bez różnicy, czyli gimnazyja są zupełne, lub sześćo-klasowe, albo tylko cztero-klasowe, i czyli nauczyciele religii przy wyższych lub niższych klasach gimnazyjalnych są zatrudnieni, dotychczasowa płaca katechetów w ilości systemizowanej dla Lwowa i dla prowincyi, stanowi także i nadal zwyczajną systemizowaną płacę gimnazyjalnego nauczyciela religii w tej jego własności.

Z tego względu płaca gimnazyjalnego nauczyciela religii w tej własności, urzędującego przy którembądź z lwowskich gimnazyjów albo przy gimnazyjum krakowskiem, które co do plac nauczycielskich z lwowskimi jest zrównane, wynosi 700 zł. reń. mon. konw., przy wszelkich innych gimnazyjach 500 zł. reń. mon. konw.

*) W dzienniku praw państwa, część XC, nr. 265, stron. 1167.

127.

Kundmachung des Appellations-Gerichtes vom 2. April 1851,
womit sämtliche Gerichte angewiesen werden, allen Anforderungen der Grundentlastungs-Kommissionen mit aller Bereitwilligkeit zu entsprechen.

Im Grunde Auftrags des hohen Justiz-Ministeriums vom 10. Jänner l. J. J. 14954 werden sämtliche diesem Appellations-Gerichte unterstehende Gerichte angewiesen, den Organen der demnächst in Wirksamkeit tretenden Grundentlastungs-Kommissionen zur Förderung ihres Geschäftes jede zweckdienliche Unterstützung zu leisten, und allen Anforderungen derselben mit aller möglichen Bereitwilligkeit zu entsprechen.

Ever m. p.

128.

Erlaß des Landes-Präsidiums vom 22. April 1851,
giltig für das Kronland Galizien mit dem Großherzogthume Krakau,
betreffend die Regulirung der Bezüge der Religionslehrer an den aus den öffentlichen Fonds erhaltenen Gymnasien.

Nachdem mit dem Erlaße des hohen Unterrichts-Ministeriums vom 28. Juni 1850 J. 3571 *) die künftige Stellung der katholischen Religionslehrer an Gymnasien normirt worden ist, so sind was die Bezüge, welche die Religionslehrer an Gymnasien nach dem Unterschiede genießen sollen, ob sie als Supplenten oder wirkliche Katecheten bestellt sind, anbelangt, dieselben laut der hohen Unterrichts-Ministerial-Erlaße vom 19. November 1850 J. 6918 und vom 9. l. M. J. 2461 mit nachfolgenden Bestimmungen normirt worden:

1. Für die Religionslehrer an den aus den öffentlichen Fonds erhaltenen Gymnasien, ohne Unterschied, ob es vollständige oder sechs-klassige, oder nur vier-klassige Gymnasien sind, und ob die Religionslehrer in den Ober- oder Unter-Gymnasialklassen beschäftigt werden, bildet der bisherige Katecheten-Gehalt nach der für Lemberg, und außerhalb Lemberg systemisirten Höhe, auch fortan den ordentlichen systemisirten Gehalt eines Gymnasial-Religionslehrers als solchen.

Demgemäß beläuft sich der Genuß eines Gymnasial-Religionslehrers als solchen an einem der Lemberger Gymnasien oder an dem Krakauer Gymnasium, das hinsichtlich der Gehaltsbezüge der Lehrer den Lemberger Gymnasien gleichgestellt ist, auf 700 fl. Konv. Münze, an jeden andern Gymnasien auf 500 fl. Konv. Münze.

*) Im Reichs-Gesetzblatte, XC. Stück, No. 265, Seite 1167.

2. Nauczyciele religii, którzy nie będąc właściwie mianowanymi, od ordynaryatu są wyznaczeni tylko do tymczasowego zajęcia opróżnionego miejsca nauczycielskiego, mają być uważani jako prości suplenci tej posady, mający stosownie do postanowień ustawy substytucyjnej z r. 1839 *), prawo tylko do należytości substytucyjnej, którą w stosunku do systemizowanej z zastępowaną posadą połączonej płacy wymierzyć należy.

3. Nauczyciele zaś religii, którzy w skutek dobrze odbytego popisu konkursowego, na przedstawienie biskupa według przepisów rozporządzenia z dnia 28. Czerwca r. p. za l. 3571, punkt 6. rzeczywistymi nauczycielmi religii zostali mianowanymi, mają, dopokąd udzielają tylko naukę religijną, prawo pobierać tylko całą płacę katechetów, jak to w 8. punkcie powyższego rozporządzenia jest wyrzeczonym.

4. Nauczyciele religii nakoniec, którzy nie tylko rzeczywistymi nauczycielami tej nauki są ustanowieni (punkt 3.), lecz odbywszy także jeszcze w komisji, dla popisu na nauczycieli gimnazyjalnych wysadzonej, takowy popis nauczycielski, według postanowienia powołanego rozporządzenia (punkt 4.) nabyli upoważnienie do wykładania innych także przedmiotów gimnazyjalnych, i według punktu 7. powyższego rozporządzenia zostali zwyczajnymi nauczycielami gimnazyjalnymi, pobierają w tej własności całą płacę gimnazyjalnego nauczyciela, przy wyższem lub niższem gimnazjum, tudzież doczesny dodatek 200 zł. reń., i wstępują w służbę rządową co do wszelkich jej praw i powinności.

5. Jeżeli który nauczyciel religii, pod 2. i 3. bliżej opisany, w razie potrzeby oprócz swego głównego przedmiotu, do nauczania innego jeszcze, przez dłuższy czas da się użyć, tedy według okoliczności otrzymać może albo wynagrodzenie pracy swej odpowiednie, albo pobierać przepisaną należytość substytucyjną.

6. Dotychczasowi rzeczywisci gimnazyjalni katecheci pozostają przy swoich systemizowanych płacach, chociażby przez nową organizacyą godziny wykładu tychże w tygodniu do 8 się zmniejszyły; wszakże w takim razie można od nich wymagać, ażeby, jeżeli tego potrzeba, przedmiotów, do których mogą posiadać uzdatnienie, nie żądając nadto wynagrodzenia, uczyli w takiej liczbie godzin tygodniowych, jakaby dotychczasowe obowiązkowe godziny tychże weale nie przechodziła, lub tylko nieznacznie przewyższała.

7. Te postanowienia mają od dnia dzisiejszego, t. j. od 9. Kwietnia 1851 wejść w wykonanie co do wszystkich teraz urzędujących nauczycieli religii.

Gólurowski m. p.

*) W II. oddziale krajowego zbioru praw z r. 1839, pod nr. 128, stron. 410 i 412.

2. Religionslehrer, welche ohne eigentliche Anstellung bloß zur zeitweiligen Ver-
sehung einer erledigten Religionslehrerstelle vom Ordinariate bestellt werden, sind als
einfache Supplenten dieser Stelle zu behandeln, und haben nach Maßgabe des Sub-
stitutions-Normals vom Jahre 1839 *) einen Anspruch bloß auf die von dem mit
der supplirten Stelle systemisirten Gehalte zu bemessende Substitutionsgebühr.

3. Religionslehrer dagegen, welche in Folge einer wohl bestandenen Konfursprü-
fung über den Vorschlag des Bischofs als wirkliche Religionslehrer nach der Bestim-
mung des Erlases vom 28. Juni v. J. S. 3571 Punkt 6 angestellt wurden, ha-
ben, so lange sie bloß den Religionsunterricht ertheilen, bloß auf den Bezug des gan-
zen Katechetengehaltes einen Anspruch, wie dieß im 8. Punkte des obigen Erlases ge-
sagt worden ist.

4. Religionslehrer endlich, welche nicht nur als wirkliche Religionslehrer ange-
stellt (Punkt 3), sondern auch noch durch eine vor der Gymnasial-Lehrerprüfungs-
Kommission bestandene Lehramtsprüfung sich nach Bestimmung des bezogenen Erlases
(Punkt 4) die Berechtigung erworben haben, auch andere Gymnasial-Lehrfächer zu
übernehmen, und nach Punkt 7 des obigen Erlases als ordentliche Gymnasial-Lehrer
angestellt werden, beziehen als solche, den ganzen Gehalt eines Gymnasial-Lehrers,
und zwar, je nachdem sie für das Ober- oder für das Unter-Gymnasium angestellt
wurden, sammt der zeitlichen Zulage von 200 fl. und treten mit allen Rechten und
Pflichten in den Saatsdienst ein.

5. Läßt sich der eine oder der andere von den ad 2 und 3 näher bezeichneten
Religionslehrern nöthigenfalls durch eine längere Zeit auch noch in einem andern als
seinem Hauptfache beschäftigen, so hat er nach Umständen entweder auf eine seinen
Leistungen angemessene Remunerazion oder auf die systemmäßige Substitutionsgebühr
einen Anspruch.

6. Die bisherigen wirklichen Gymnasial-Katecheten verbleiben in ihren systemisir-
ten Bezügen, wenn auch durch die neue Organizazion die Anzahl ihrer wöchentlichen
Lehrstunden in der Religion auf 8 Stunden vermindert würde; es kann aber in diesem
Falle von ihnen gefordert werden, nöthigenfalls in Fächern, für welche sie anerkannter-
maßen die Befähigung besäßen, sich ohne Anspruch auf eine Remunerazion in einer
solchen Anzahl von wöchentlichen Stunden beschäftigen zu lassen, durch welche ihre
bisherige Verpflichtung gar nicht oder nicht sonderlich überschritten würde.

7. Diese Bestimmungen sind vom heutigen Tage, das ist vom 9. April 1851,
und bei allen derzeit bestehenden Religionslehrern in Anwendung zu bringen

Goluchowski m. p.

*) In der II. Abtheilung der Provinzial-Gesetzsammlung vom Jahre 1839 unter No. 128, Seite 410
und 412.

Rozrządzenie Ministerstwa finansów z dnia 18. Maja 1851,

(w Dzienniku praw państwa, część XLII, nr. 148, wydana dnia 21. Czerwca 1851),
obowiązujące we wszystkich krajach koronnych,

mocą którego obwieszają się postanowienia względem puszczenia w obieg nowych nót bankowych po 10 złt. reń., 100 złt. reń. i 1000 złt. reń.

Najjaśniejszy Pan Jego Ces. Mość raczył najwyższem postanowieniem Swojem z dnia 14. Maja t. r. zezwolić na puszczenie w obieg nowych nót bankowych na 10 złt. reń., 100 złt. reń. i 1000 złr., za ściąganiem znajdujących się w obiegu nót banknotowych tych samych kategorii, pod warunkami, zawartemi w następującem obwieszczeniu banku z dnia 1. Maja, a to z tym dodatkiem, iż ustawy obowiązujące co do nót bankowych, w ogólności odnoszą się także i do tych nowych nót bankowych.

Dla kas publicznych służy przyjęta już przy ściąganiu nót bankowych zasada, iż dawne banknoty, przy odwożeniu pieniędzy i wypłatach kas, między sobą używane być mogą jeszcze przez dalsze trzy miesiące nad termin, do ściągania takowych z prywatnego obrotu przeznaczony, t. j. aż do końca Marca 1852.

Krauss m. p.

1. Załączenie do nr. 129.

O b w i e s z c z e n i e.

Dyrekeyja austryjackiego banku narodowego, postanowiła za zezwoleniem wysokiego Ministerstwa finansów ściągnąć trzy kategorie będących obecnie w obiegu nót bankowych formy **IV**, mianowicie na **10, 100 i 1000** złr. reń., i natomiast puścić w obieg nowe banknoty **V**tej formy takich samych kategorii.

Opisania tych trzech kategorii nót bankowych podane zostają w załączeniu do powszechnej wiadomości.

Co do zamiany wspomnianych banknotów **IV**. formy, obowiązują następujące przepisy:

1. Banknoty **IV**. formy na **dziesięć, sto i tysiąc złt. reń.**, przyjmowane będą w drodze zamiany, jako i płacy od 1. Lipca aż do ostatniego Grudnia 1851, we wszystkich jeszcze kasach bankowych tak we **Wiedniu, jako też w Pradze, w Bernie, we Lwowie, w Budzie, Koszycach, Temeswarze, Hermansztadzie, Kronsztadzie, Lincu, Insbruku, Gracu, Zagrzebiu i Tryjeście.**

Erlass des Finanzministeriums vom 18. Mai 1851,

(im Reichs-Gesetzblatte XLII. Stück, No. 148, ausgegeben am 21. Juni 1851),
wirksam für alle Kronländer,

womit die Bestimmungen über die Hinausgabe neuer Banknoten zu 10 fl., 100 fl.
und 1000 fl. kundgemacht werden.

Seine Majestät haben mit Allerhöchster Entschliessung vom 14. Mai dieses Jahres die Hinausgabe neuer Banknoten zu 10 fl., 100 fl. und 1000 fl. gegen Einziehung der gegenwärtig im Umlaufe befindlichen Banknoten dieser Kategorien, unter den in der nachfolgenden Kundmachung der Bank vom 1. Mai enthaltenen Modalitäten, mit dem Befehle zu genehmigen geruht, daß die bezüglich der Banknoten überhaupt bestehenden gesetzlichen Anordnungen auch auf die neuen Banknoten Anwendung finden.

Für die öffentlichen Kassen gilt der bei der Einziehung von Banknoten übliche Grundsatz, daß die alten Banknoten bei Abfuhren und Zahlungen der Kassen unter sich noch durch weitere drei Monate über den, für den Privatverkehr festgesetzten Einziehungstermin, d. i. also bis Ende März 1852, verwendet werden können.

Krauß m. p.

1. Beilage zu No. 129.

K u n d m a c h u n g.

Die Direktion der österreichischen National-Bank hat mit Zustimmung des hohen Finanzministeriums beschlossen, von den, dormalen im Umlaufe befindlichen Banknoten der **IV.** Form, drei Kategorien, und zwar: jene zu **10**, **100** und **1000 fl.** einzuziehen, und dafür neue Banknoten **V.** Form gleicher Kategorien hinauszugeben.

Die Beschreibung dieser drei Banknoten-Kategorien werden mittelst der Beilage allgemein bekannt gemacht.

Für den Umtausch der erwähnten Banknoten **IV.** Form haben folgende Bestimmungen zu gelten:

1. Die Banknoten **IV.** Form zu **Zehn**, zu **Hundert** und zu **Tausend** Gulden werden vom ersten Juli bis letzten Dezember 1851 noch bei sämtlichen Bank-Kassen, sowohl in Wien, als zu Prag, Brünn, Lemberg, Ofen, Kaschau, Temesvar, Herrmannstadt, Kronstadt, Linz, Innsbruck, Graß, Agram und Triest, im Wege der Verwechslung, wie der Zahlung, angenommen werden.

2. W kasach zamiany nót bankowych w Lublanie, Klagenfurcie, w Gorycyi, Solnogradzie, w Czerniowcach i w Krakowie, rozpocznie się zamiana będących obecnie w obiegu nót bankowych IVtej formy na 10, 100 i 1000 złt. reń., na nowe banknoty Vtej formy takich samych kategorii, w pierwszej połowie miesiąca Lipca t. r. i trwać będzie tak, jak w kasach bankowych w krajach koronnych, aż do ostatniego Grudnia 1851 r.
3. Od pierwszego Stycznia 1852, aż do końca Marca 1852, przyjmowane będą wspomniane w pierwszym ustępie banknoty tylko jeszcze w kasach bankowych we Wiedniu tak w drodze zamiany, jako też płacy.
4. Po upływie tych terminów, należy się o zamianę wyż wspomnianych nót bankowych, zgłaszać wprost do dyrekcji banku.

Wiedeń 1. Maja 1851.

Pipitz,
Rządca banku.

Sina,
Zastępca rządu banku.

Murmann,
Dyrektor banku.

2. Załączenie do nr. 139.

Opisanie nowych nót bankowych uprzyw. austr. banku narodowego.

Banknota na „dziesięć złotych reńskich“.

Papier jest biały, cienki, jednakowoż z szczególnej i bardzo trwałej tekstury, istotnie różniącej się od wszystkich innych gatunków papieru.

Na papierze każdej banknoty są znaki wodne, jasne i ciemne, mianowicie zaś znajduje się:

U góry w środku rzymska liczba **X**. ciemna na tle jasnym.

Zaraz pod tą rzymską liczbą jest jasna arabeska. Cokolwiek niżej widać głoski P. Ö. po lewej stronie, a N. B. po prawej, wszystkie ciemne na tle jasnym.

Cała banknota otoczona jest ramką jasną, w której na każdej z czterech jej stron widać wyrazy: *Zehn Gulden* (Dziesięć Złotych Reńskich) głoskami ciemnymi.

Farba druku jest czarna.

Stępel całkiem u góry we środku banknoty, mieści w sobie liczbę **10** cyframi arabskimi, jasną z cieniem na tle ciemnym, mającym kształt muszli i ozdobionem arabeskami.

Z obudwóch stron banknoty, na wyższej jej części i cokolwiek niżej, jak wspomniany stępel muszlowy, znajdują się popiersia, a to: po prawej biust kobiety z głową, ozdobioną koroną mурową, a otoczony gałązką wawrzynu, jako symbol Austrii.

2. Bei den Banknoten = Verwechslungs = Kassen zu Laibach, Klagenfurt, Görz, Salzburg, Czernowitz und Krakau wird der Umtausch der dormal im Umlaufe befindlichen Banknoten **IV.** Form zu **10, 100 und 1000 fl.** gegen neue Banknoten **V.** Form gleicher Kategorie in der ersten Hälfte des Monats Juli l. J. beginnen, und so wie bei den Bank = Kassen in den Kronländern bis letzten Dezember 1851 stattfinden.
3. Vom ersten Jänner 1851 bis letzten März 1852 wird die Annahme der im ersten Absatze bezeichneten Banknoten nur noch bei den Bank = Kassen in Wien, sowohl in der Verwechslung, als in Zahlungen Platz greifen.
4. Nach Ablauf dieser Termine ist sich wegen des Umtausches der vorbezeichneten Banknoten unmittelbar an die Bank = Direktion zu wenden.

Wien, am 1. Mai 1851.

Pipis,
Bank = Gouverneur.

Sina,
Bank = Gouverneur = Stellvertreter.

Murmann,
Bank = Direktor.

2. Beilage zu No. 129.

Beschreibungen der neuen Noten der privil. österr. National = Bank. Banknote zu „Zehn Gulden“.

Das Papier ist weiß, fein und dennoch von einer eigenthümlichen, sehr dauerhaften Textur, die sich wesentlich von anderen Papiergattungen unterscheidet.

Das Papier jeder Note enthält lichte und dunkle Wasserzeichen, und zwar befindet sich:

Oben in der Mitte die römische Zahl **X**, dunkel in lichtem Grunde.

Unmittelbar unter dieser römischen Zahl ist eine lichte Arabeske. Etwas tiefer erscheinen die Buchstaben **P. Ö.** auf der linken Seite, und **N. B.** auf der rechten, alle dunkel in lichtem Grunde.

Die ganze Note umgibt ein lichter Rahmen, in welchem auf jeder der vier Seiten desselben die Worte: „Zehn Gulden“ in dunklen Buchstaben erscheinen.

Die Farbe des Druckes ist schwarz.

Der oberste Stempel in der Mitte der Note enthält die Zahl **10** in arabischen Ziffern, licht mit Schlagschatten auf dunklem Grunde, welcher die Form einer Muschel bildet, und mit Arabesken verziert ist.

Zu beiden Seiten der Note sind auf deren oberem Theile und etwas niedriger als vorerwähnter Muschelstempel, Brustbilder angebracht, und zwar: rechts ein weibliches, dessen Haupt eine Mauerkrone ziert, und dessen Büste Lorbeerzweige umschlingen, als Sinnbild der Austria.

Po lewej zaś znajduje się popiersie Minerwy, jako symbol Mądrości, w związku z popiersiem Herkulesa, jako symbolu Mocy.

W środku banknoty znajduje się tekst, a to zaraz pod najwyższym stępem muszlowym z liczbą arabską 10, słowo: *Zehn* (Dziesięć) pismem wielkiem, ozdobnem gotyckiem, pod niem słowo: *Gulden* (Złotych Reńskich) pismem cokolwiek mniejszem, ciemnem gotyckiem. Potem następują w linii prostej pismem łacińskiem słowa: *die privilegirte österreichische* (uprzywilejowany austrijacki), a potem słowo: *National-Bank* (bank narodowy) ciemnem pismem kancelaryjnym, otoczonym rysami kaligraficznymi.

W wierszu następującym znajdują się małym stojącym pismem łacińskiem te słowa: *bezahlt dem Uebercringer gegen diese Anweisung* (wyplaci okazicielowi na tę asygnację), a pod temi zaś słowa: *Zehn Gulden Silbermünze* (Dziesięć Złt. Reńs. monetą konwencyjną) literami wielkimi stojącym pismem egipskiem.

Małym pismem łacińskiem następują potem słowa: *nach dem Conventions-Fusse* (według stopy konwencyjnej), poczem dalszy wiersz w linii kabłąkowej pismem gotyckiem zawiera słowa: *Für die privilegirte österreichische* (za uprzywilejowany austrijacki), pod temi w końcu widzieć można słowo: *National-Bank* (bank narodowy) ozdobnem pismem lapidarnem.

Nizej tekstu stoją na lewej stronie: słowo *Serie* (rząd) i dwie głoski, po prawej zaś wyrażona jest liczba banknoty cyfrą arabską.

Po obu stronach tekstu znajdują się ozdobne obwódki. Obwódka po lewej stronie zawiera małym, jednakże wyraźnem i regularnem gotyckiem pismem §. 48. statutu bankowego w ten sposób opiewający: *Auf die Verfälschung und Nachahmung der Noten der Bank sind dieselben Strafen verhängt, welche auf die Verfälschung und Nachahmung des vom Staate ausgegebenen Papiergeldes gesetzt sind. Die Behörden sind verpflichtet, die diessfälligen Verbrecher aufzusuchen, anzuhalten und zu bestrafen.* (Na fałszowanie i podrabianie nót bankowych, zagrożone są takie same kary, jakimi karane bywa fałszowanie i podrabianie pieniędzy papierowych, przez rząd wydanych. Władze są obowiązane zbrodniarzy tego rodzaju wysledzać, przytrzymywać i karać.)

W obwódce po prawej stronie znajduje się wyrażona wartość nominalna banknoty: (Dziesięć Złotych Reńskich) w **dziesięciu** językach, używanych w krajach koronnych państwa austriackiego, rozmaitem pismem.

Nizej wspomnianego paragrafu statutów bankowych stoi data małym angielskiem pismem: *Wien den 1. Jänner* (Wiedeń 1. Stycznia) a pod nią liczba roku 1847.

Zur Linken dagegen ist das Brustbild der Minerva, als Sinnbild der Weisheit, in Verbindung mit dem Brustbilde des Herkules, als Sinnbild der Stärke, angebracht.

In Mitte der Note befindet sich der Text, und zwar: unmittelbar unter dem obersten Muschelstempel mit der arabischen Zahl **10** das Wort: „Zehn“ in großer, verzierter gothischer Schrift, darunter das Wort: „Gulden“ in etwas kleinerer dunkler gothischer Schrift. Dann folgen in gerader Linie mit Latein-Schrift die Worte: „die privilegirte österreichische“ und hierauf das Wort: „National-Bank“ in dunkler Kanzlei-Schrift, von Zügen umgeben.

Die folgende Zeile enthält in kleiner stehender Latein-Schrift die Worte: „bezahlt dem Ueberbringer gegen diese Anweisung“, und unter diesen sind die Worte: „Zehn Gulden Silbermünze“ in großen Buchstaben stehender Egyptische-Schrift zu lesen.

In kleiner stehender Latein-Schrift folgen darunter die Worte: „nach dem Konventions-Fuße“, wonach eine weitere Zeile in gebogener Linie und in gothischer Schrift die Worte enthält: „Für die privilegirte österreichische“, worauf endlich das Wort: „National-Bank“ in verzierter Capitar-Schrift erscheint.

Unter dem Texte stehen links das Wort: „Serie“ und zwei Buchstaben, zur Rechten aber ist die Nummer der Note in arabischen Ziffern ausgedrückt.

Zu beiden Seiten des Textes befinden sich ornamentale Einfassungen. jene zur linken Seite enthält in kleiner, aber dennoch deutlich und regelmäßer gothischer Schrift den §. 48 der Bank-Statuten, welcher lautet: „Auf die Verfälschung und Nachahmung der Noten der Bank sind dieselben Strafen verhängt, welche auf die Verfälschung und Nachahmung des vom Staate ausgegebenen Papiergeldes gesetzt sind. Die Behörden sind verpflichtet, die dießfälligen Verbrecher aufzusuchen, anzuhalten und zu bestrafen.“

Die Einfassung zur rechten Seite enthält den Nennwerth der Note: (Zehn Gulden) in zehn Sprachen von Kronländern des österreichischen Kaiserstaates in verschiedenen Schriftgattungen.

Unter dem erwähnten Paragraphen der Bank-Statuten steht das Datum: „Wien, den 1. Jänner“ in kleiner englischer Schrift, und darunter die Jahreszahl „1847.“

Naprzeciw po prawej stronie pod obwódką ozdobną, mieszczącą w sobie wartość nominalną banknoty, znajduje się podpis: *J. E. v. Weittenhiller, Cassen - Director.*

Rycina znajdująca się w niższej części banknoty mieści w sobie c. k. herb państwa z właściwą tarczą herbową.

Po każdej stronie herbu państwa znajduje się postać kobieca, z których jedna z toporem, faszces i księgą, jest symbolem prawa, druga z rogiem obfitości, owocami i pługiem symbolem rolnictwa.

Pod jedną z tych postaci znajduje się liczba, pod drugą głoska.

Odcisk jest wszędzie wybitny i wyraźny.

Banknota „na Sto Złotych Reńskich“.

Papier jest biały, cienki, jednakowoż z szczególnej i bardzo trwałej tekstury, istotnie różniącej się od innych rodzajów papieru.

Na papierze każdej banknoty znajdują się jasne i ciemne znaki wodne, mianowicie:

W czworoboku jasnym i podłużnym, którego spodnia strona przerwana jest linią kabłąkową, stojącym w środku banknoty, znajduje się arabeska ciemnym znakiem wodnym wyrobiona. Nad takową po obudwóch stronach znajduje się liczba **100** cyfrą arabską, jasna i szczególnie odznaczona cieniorzutom. Niżej arabeski, u stóp jasnego podłużnego czworoboku wyrobione są po lewej stronie litery P. Ö., a po prawej stronie litery N. B., ciemnym znakiem wodnym.

Górny i dolny brzeg papieru, zawiera w całej długości znaki wodne z następującymi słowami: *Hundert Gulden* (Sto Złotych Reńskich), przezroczystem pismem lapidarnem.

Na każdym z czterech kątów, znajdują się przezroczyste arabeski, połączone po obudwóch stronach linią prostą przezroczystą.

Farba druku jest czarna. Stępel wyższy w środku banknoty mieści w sobie tarczę herbu austriackiego. Po obudwóch stronach tej tarczy znajdują się przeplatane ozdoby.

W środku banknoty znajduje się tekst, a to zaraz pod rzezczołą tarczą herbu stoją w linii kabłąkowej słowa: *Hundert Gulden* (Sto Złotych Reńskich) pismem wielkiem antykwą-dessin; pod tem na tle owalnym (kształtu jajowatego), w kratki przeplatanem, następujące słowa, mianowicie zaraz w środku: *Die* wielkimi gotyckimi literami; dalej w prostej linii słowa: *privilegirte*

Gegenüber, zur rechten Seite unter der ornamentalen Einfassung mit dem Nennwerthe der Note ist die Unterschrift: „J. G. v. Weittenhiller, Kassen-Direktor“ ersichtlich.

Die am unteren Theile der Note befindliche Gravirung enthält in der Mitte das k. k. Staatswappen mit dem betreffenden Wappenschilde.

An jeder Seite des Staatswappens befindet sich eine weibliche Figur, deren eine mit dem Beile, den Fasces und dem Buche, als Sinnbild des Gesetzes; die andere mit dem Füllhorn, den Früchten und dem Pfluge, als Sinnbild des Ackerbaues erscheint.

Unter einer dieser Figuren befindet sich eine Zahl, unter der anderen ein Buchstabe.

Die Abdrücke sind durchgehends scharf und deutlich.

Banknote zu „Hundert Gulden“.

Das Papier ist weiß, fein und dennoch von einer eigenthümlichen, sehr dauerhaften Textur, die sich wesentlich von anderen Papiergattungen unterscheidet.

In dem Papiere jeder Note sind lichte und dunkle Wasserzeichen enthalten, und zwar:

In einem, im Mittel der Note stehenden, lichten und länglichen Viereck, dessen untere Seite durch eine bogenförmige Linie unterbrochen wird, befindet sich eine, mit dunkelm Wasserzeichen dargestellte Arabeske. Ober derselben ist zu beiden Seiten die Zahl **100** mit arabischen Ziffern, licht und mit Schlagschatten besonders hervortretend. Unter der Arabeske und am Fuße des lichten, länglichen Viereckes sind zur linken Seite die Buchstaben P. Ö., und zur rechten Seite die Buchstaben N. B. als dunkle Wasserzeichen angebracht.

Der obere und untere Rand des Papieres enthält der ganzen Länge nach Wasserzeichen mit den Worten: „Hundert Gulden“ in transparenter Lapidar-Schrift.

In jeder der vier Ecken befinden sich transparente Arabesken, welche zu beiden Seiten durch eine gerade, transparente Linie verbunden sind.

Die Farbe des Druckes ist schwarz. Der obere Stempel im Mittel der Note enthält das österreichische Wappenschild. An beide Seiten dieses Schildes schließen sich verschlungene Ornamente.

In der Mitte der Note befindet sich der Text, und zwar: unmittelbar unter dem genannten Wappenschilde stehen in bogenförmiger Linie die Worte: „Hundert Gulden“ in großer Antiqua-Dessin-Schrift; darunter auf einem ovalförmigen guilochirten Grunde folgende Worte, und zwar: zunächst im Mittel, das Wort: „Die“ in großen, gothischen Buchstaben; hierauf in gerader Linie die Worte: „privile-

österreichische National-Bank bezahlt dem (uprzywilejowany austrijski bank narodowy wypłaci), z których to słów, wyrobione są: *privilegirte* i *bezahlt dem* małym ciemnym gotyckim pismem.

Po tem następuje wiersz w prostej linii, zawierający słowa: *Ueberbringer gegen diese Anweisung* (okazicielowi na tę asygnację) pismem ciemnym stojącym antykwą.

Pod tym wierszem widać wielkimi jasnymi leżącymi głoskami lapidarnymi z cieniornym słowem: *Hundert Gulden Silbermünze* (Sto Złotych Reńskich monetą srebrną) na tle ciemnym, złożonym z pięciu spojonych z sobą owalów wspomnianej przeplatanki kratkowatej.

Pod tem, pismem ciemnym stojącym antykwą znajdują się słowa: *nach dem Conventions-Fusse* (podług stopy konwencyjnej), dalej w następującym wierszu słowa: *Für die privilegirte* (za uprzywilejowany) ciemnym pismem gotyckim, w końcu zaś w położeniu kabląkowatym i głoskami lapidarnymi jasnymi, z linijami cieniowanymi, stoją słowa: *österreichische National-Bank* (austrijski bank narodowy).

Niżej tła giloszowanego (w kratki przeplatane) stoi po lewej ręce data: *Wien den 1. Jänner 1847* (Wiedeń 1. Stycznia 1847), po prawej zaś podpis: *J. E. von Weittenhiller, Cassen-Director* (J. E. Weittenhiller, dyrektor kas). Obadwa pismem małym angielskim.

U spodu banknoty widać en relief (drukem wypukłorzeźbowym) c. k. herb państwa, spoczywający na podnózu, ułożonym z ozdób, t. j. orzeł podwójny, czyli dwugłowy z tarczą herbową, otoczoną insygnijami złotego runa i w pośrodku dwóch zwierząt, trzymających tarczę w herbie po prawej lwa po lewej gryfa.

Nad herbem znajduje się na lewej stronie słowo: *Serie* (seryja), z dwoma obok stojącymi głoskami, a po prawej Numer banknoty cyframi arabskimi.

Po obu stronach banknoty są popiersia. Znajdujące się po lewej stronie wyobraża Austriję, ozdobioną gałązką laurową, z koroną murową na głowie. Po prawej widać popiersie Minerwy, jako symbol mądrości, w związku z popiersiem Herkulesa jako symbol Mocy.

Po nad popiersiami, znajduje się po obu stronach w kratki przeplatany owalny stępel, z oznaczeniem wartości **100** jasnymi arabskimi cyframi.

Niżej popiersia widać po każdej stronie ornamentalne obwódki.

Obwódka po lewej stronie mieści w sobie pismem frakturem, wprowadzonym małym, jednakże zupełnie wyraźnym, §. 48. statutów banku tak opiewający: *Auf die Verfälschung und Nachahmung der Noten der Bank sind*

girte österreichische National-Bank bezahlt dem" — von welchen Worten: „privilegirte" und „bezahlt dem" in kleiner dunkler gothischer, die übrigen Worte hingegen in größerer lichter gothischer Schrift erscheinen.

Dann folgt eine geradlinige Zeile mit den Worten: „Ueberbringer gegen diese Anweisung" in dunkler, stehender Antiqua-Schrift.

Unter dieser Zeile sind in großen, lichten, liegenden Lapidar-Bettern mit Schlag-schatten die Worte: „Hundert Gulden Silbermünze" auf dunkelm, aus fünf aneinander gereihten Ovalen bestehendem Grunde der erwähnten Guilloche sichtbar.

Darunter, in dunkler, stehender Antiqua-Schrift die Worte: „nach dem Kon-venzi-ons-Fuße", dann in einer weiter folgenden Zeile die Worte: „Für die pri-vilegirte" in dunkler gothischer Schrift; schließlich aber und in einer bogenförmigen Stellung und lichten Lapidar-Bettern mit Schattenlinien die Worte: „österrei-chische National-Bank."

Unter dem guillochirten Grunde steht zur Linken das Datum: „Wien, den 1. Jänner 1847", auf der rechten Seite aber die Unterschrift: „S. G. von Weitten-hiller, Kassen-Direktor." Beide in kleiner englischer Schrift.

Am Fuße der Note erscheint ganz en relief (erhabener Druck) das, auf einem aus Ornamenten gebildeten Fußgestelle ruhende k. k. Staatswappen, nämlich der Doppeladler mit dem Wappenschilde, umgeben von den Insignien des goldenen Riepes und inmitten zweier Schildhälter, rechts der Löwe und links der Greif.

Ober dem Wappen befindet sich links das Wort: „Serie" mit zwei daneben stehen-den Buchstaben, und rechts die Nummer der Banknote in arabischen Ziffern.

Zu beiden Seiten der Note sind Brustbilder. Jenes zur Linken stellt die mit Lor-beerzweigen gekrönte Austria dar, mit der Mauerkrone auf dem Haupte. Zur Rech-ten erscheint das Brustbild der Minerva, als Sinnbild der Weisheit, in Verbin-dung mit dem Brustbilde des Herkules, als Sinnbild der Stärke.

Ober den Brustbildern befindet sich zu beiden Seiten ein guillochirter, ovaler Stempel mit der Werthbezeichnung **100** in lichten arabischen Ziffern.

Unter den Brustbildern erscheint an jeder Seite eine ornamentale Einfassung.

Jene zur Linken enthält in einer zwar kleinen, doch vollkommen deutlichen Frak-tur-Schrift den §. 48 der Bank-Statuten, welcher lautet: „Auf die Verfäls-chung und Nachahmung der Noten der Bank sind dieselben Strafen

dieselben Strafen verhängt, welche auf die Verfälschung und Nachahmung des vom Staate ausgegebenen Papiergeldes gesetzt sind. Die Behörden sind verpflichtet, die diessfälligen Verbrecher aufzusuchen, anzuhalten und zu bestrafen. (Na fałszowanie i podrabianie nót bankowych zagrożone są te same kary, jakie na fałszowanie i podrabianie pieniędzy papierowych, wydanych przez rząd, są wyznaczone. Władze są obowiązane zbrodniarzy tego rodzaju wysledzać, przytrzymywać i karać).

W obwódce po prawej ręce wyrażona jest wartość nominalna banknoty (Sto Reńskich) w dziesięciu mowach, używanych w krajach koronnych austriackiego państwa, pismem różnego gatunku.

Po lewej niższego stępla herbowego, znajduje się liczba a po prawej głoska.

Odcisk wszędzie jest wybitny, jasny i wyraźny.

Banknota na „Tysiąc Złotych Reńskich”.

Papier jest biały, cienki, jednakowoż z szczególnej bardzo trwałej tekstury, istotnie różniącej się od innych gatunków papieru.

Na papierze każdej banknoty znajdują się znaki wodne, jasne i ciemne, mianowicie:

W środku banknoty jasny ośmiokąt, w którym stoi słowo: *Tausend* (Tysiąc) wielkiem gotyckiem pismem, szczególnie jasnym z ciemnym cieniorzutem.

U wierzchniego brzegu widać słowa: *Tausend Gulden* (Tysiąc Złotych Reńskich) ciemnymi wielkimi lapidarnymi literami na tle jasnym.

Na spodnim brzegu widać takim samym pismem słowa: *Oest. National-Bank* (Bank narodowy austr.) po prawej i po lewej stronie znajduje się liczba **1000** jasnymi arabskimi cyframi. W czterech rogach są ozdoby łączące się z pismem i liczbami.

Farba druku jest czarna.

Najwyższy owalny stępel we środku, mieści w sobie liczbę **1000** cyframi arabskimi jasnymi z czarnym cieniorzutem, na tle ciemnym w kratki przepłatanem, z którego wychodzą arabeski, okrążające owal, i wybiegające po obudwóch jego stronach.

W środku banknoty znajduje się w prostych liniach tekst, a to: zaraz pod najwyższym stępem owalnym znajdują się pismem wielkiem ciemnym i stojącym słowa: *Tausend Gulden* (Tysiąc Złotych Reńskich), pod tem słowa: *Die privilegirte* (uprzywilejowany) pismem łacińskim, dalej słowo: *Oesterreichische* (austriacki) pismem egipskim, a potem słowa: *National-Bank* (bank narodowy) znowu pismem łacińskim.

verhängt, welche auf die Verfälschung und Nachahmung des vom Staate ausgegebenen Papiergeldes gesetzt sind. Die Behörden sind verpflichtet, die dießfälligen Verbrecher aufzusuchen, anzuhalten und zu bestrafen."

In der Einfassung zur Rechten ist der Nennwerth der Note (Hundert Gulden) in zehn Sprachen von Kronländern des österreichischen Kaiserstaates in verschiedenen Schriftgattungen ausgedrückt.

Zur Linken des unteren Wappenstempels ist eine Zahl, und zur Rechten desselben ein Buchstabe angebracht.

Die Abdrücke sind durchgehends scharf, klar und deutlich.

Banfnote zu „Tausend Gulden.“

Das Papier ist weiß, fein und dennoch von einer eigenthümlichen, sehr dauerhaften Textur, die sich wesentlich von anderen Papiergattungen unterscheidet.

Das Papier jeder Note enthält leichte und dunkle Wasserzeichen, und zwar befindet sich:

In Mitte der Note ein leichtes Achteck, in welchem das Wort „Tausend“ in großer gothischer, besonders lichter Schrift, mit dunklen Schlagschatten steht.

Am oberen Rande erscheinen die Worte: „Tausend Gulden“ in dunklen großen Lapidar-Lettern auf lichtem Grunde.

Am unteren Rande sind in gleicher Schrift die Worte: „Oest. National-Bank“ ersichtlich; zur rechten und zur linken Seite ist die Zahl **1000** in lichten arabischen Ziffern angebracht. In den vier Ecken befinden sich ornamentale Verzierungen, welche sich an die Schrift und Zahlen anschließen.

Die Farbe des Druckes ist schwarz.

Der oberste ovale Stempel in der Mitte enthält die Zahl **1000** in arabischen Ziffern, licht mit schwarzen Schlagschatten auf einem dunklen Guilloch-Grunde, aus dem sich Arabesken entwickeln, welche das Oval umschlingen und zu dessen beiden Seiten auslaufen.

In der Mitte der Note befindet sich in geradlinigen Zeilen der Text, und zwar: unmittelbar unter dem obersten Oval-Stempel in großer, dunkler und stehender Lapidar-Schrift die Worte, „Tausend Gulden,“ darunter die Worte: „Die privilegierte“ in Latein-Schrift, ferner das Wort: „Oesterreichische“ mit Egyptienne-Schrift, und hiernach die Worte: „National-Bank“ wieder in Latein-Schrift.

Następny wiersz zawiera słowa: *bezahlt dem Ueberbringer gegen diese Anweisung* (wyplaci okazicielowi na tę asygnację) także pismem łacińskim, a pod temi następują słowa: *Tausend Gulden Silbermünze* (Tysiąc Złotych Reńskich monetą srebrną) wielkimi literami cokolwiek pochyłym pismem lapidarnem, poczem w wierszu krótszym można czytać: *Nach dem Conventions-Fusse* (podług stopy konwencyjnej) małym stojącym pismem antykwą.

Znajdujący się pod tem wiersz mieści następujące słowa: *Für die privilegierte* (za uprzywilejowany) pismem czarnem gotyckiem, potem słowo: *Oesterreichische* (austryjacki) wielkimi literami, pismem stojącym egipskiem, a w końcu słowa: *National-Bank* (bank narodowy) znowu takim samym pismem gotyckiem, jak na początku tego wiersza.

Pod tym tekstem znajduje się po lewej stronie małym pismem angielskiem data: *Wien 1. Jänner* (Wiedeń 1. Stycznia) a pod nią liczba roku 1847.

Na przeciw po prawej stronie takim samym pismem podpis *J. E. v. Weittenhiller, Cassen-Director* (J. E. Weittenhiller, dyrektor kas).

Rycina na spodniej części banknoty mieści w sobie w środku c. k. herb państwa, t. j. orła podwójnego z insygnijami, po obudwóch jego stronach wychodzą arabeski, otaczające tarczę herbową, na których wyrobione są dwa gienie w postawie siedzącej, po lewej stronie, jako symbol sprawiedliwości, a po prawej stronie z atrybutami bogactwa.

Po obudwóch stronach banknoty znajdują się popiersia, mianowicie w wyższej części banknoty po prawej popiersie *Minerwy*, jako symbol *Mądrości*, połączone z popiersiem *Herkulesa*, symbolu *Mocy*. Te same popiersia znajdują się na lewej stronie banknoty, jednakowoż w odmiernej postawie.

Pod popiersiami wierzchniej części banknoty widać po każdej stronie obwódki ozdobne.

Znajdująca się po lewej stronie obwódka mieści w sobie pismem frakturowym, wprawdzie małym, lecz zupełnie wyraźnym, §. 48. statutów bankowych, tak opiewający: *Auf die Verfälschung und Nachahmung der Noten der Bank sind dieselben Strafen verhängt, welche auf die Verfälschung und Nachahmung des vom Staate ausgegebenen Papiergeldes gesetzt sind. Die Behörden sind verpflichtet, die diessfälligen Verbrecher aufzusuchen, anzuhalten und zu bestrafen.* (Na fałszowanie i podrabianie nót bankowych zagrożone są te same kary, jakie na fałszowanie i podrabianie pieniędzy papierowych, wydanych przez rząd, są wyznaczone. Władze są obowiązane zbrodniarzy tego rodzaju wysledzać, przytrzymywać i karać.)

Die hierauf folgende Zeile enthält die Worte: „bezahlt dem Ueberbringer gegen diese Anweisung“ gleichfalls in Latein=Schrift, und darunter folgen die Worte: „Tausend Gulden Silbermünze“ in großen Buchstaben einer etwas liegenden Lapidar=Schrift, wonach in einer kürzeren Zeile die Worte: „Nach dem Konventionss-Fuße“ in kleiner stehender Antiqua=Schrift zu lesen sind.

Eine darunter befindliche Zeile enthält folgende Worte: „Für die privilegirte“ in schwarzer gothischer Schrift, — dann das Wort: „Oesterreichische“ in großen Buchstaben stehender Egyptienne=Schrift, und schließlich die Worte: „National-Bank“ wieder in derselben gothischen Schrift, wie am Anfange dieser Zeile.

Unter diesem Texte befindet sich zur linken Seite in englischer kleiner Schrift das Datum: „Wien, den 1. Jänner,“ und darunter die Jahreszahl „1847.“

Zur rechten Seite gegenüber erscheint in gleicher Schrift die Unterschrift: „J. G. v. Weittenhiller, Kassen-Direktor.“

Die am unteren Theile der Note befindliche Gravirung enthält in der Mitte das k. k. Staatswappen, nämlich den Doppeladler mit Insignien, und zu dessen beiden Seiten entwickeln sich Arabesken, welche das Wappenschild einfassen, und auf denen zwei Genien in sitzender Stellung dargestellt sind; nämlich jener zur linken, als Sinnbild der Gerechtigkeit, und der zur rechten Seite mit den Attributen des Reichthumes.

Zu beiden Seiten der Note sind Brustbilder angebracht, und zwar: auf dem oberen Theile der Note rechts das Brustbild der Minerva, als Sinnbild der Weisheit, in Verbindung mit dem Brustbilde des Herkules, als Sinnbild der Stärke. Dieselben Brustbilder befinden sich auf der linken Seite der Note, jedoch in veränderter Stellung.

Unter den Brustbildern des oberen Theiles der Note erscheint an jeder Seite eine ornamentale Einfassung.

Jene zur linken enthält in einer zwar kleinen, doch vollkommen deutlichen Fraktur=Schrift den §. 48 der Bank-Statuten, welcher lautet: „Auf die Verfälschung und Nachahmung der Noten der Bank sind dieselben Strafen verhängt, welche auf die Verfälschung und Nachahmung des vom Staate ausgegebenen Papiergeldes gesetzt sind. Die Behörden sind verpflichtet, die dießfälligen Verbrecher aufzusuchen, anzuhalten und zu bestrafen.“

W obwódce ozdobnej po prawej stronie banknoty wyrażona jest wartość nominalna (Tysiąc Złotych Reńskich) w dziesięciu mowach krajów koronnych państwa austriackiego, pismem różnego rodzaju.

Pod temi obwódkami po obudwóch stronach niższego stępla herbowego, lecz w przeciwnej stronie wyobrażone jest popiersie Austrii z koroną murową na głowie i ozdobione liściem wawrzynu.

Po prawej stronie najwyższego stępla owalnego znajduje się numer, a po lewej jego stronie seryja.

W niższej części banknoty między popiersiami Austrii i po obudwóch stronach stępla herbowego jest po lewej liczba, a po prawej głoska.

130.

Rozporządzenie Ministra wyznań i oświecenia z dnia 26. Maja 1851 *),

(w Dzienniku praw państwa część XLII. nr. 149, wydana dnia 21. Czerwca 1851),

obowiązujące w krajach koronnych: Austrii niższej, Austrii wyższej, Solnogradu, Tyrolu, Czech, Morawii, Szląska, Galicyi, Bukowiny, Styrii, Karyntyi, Krainy, Tryjestu, Pobrzeża i Dalnacyi,

co do egzaminów dojrzałości na końcu roku szkolnego 1850-1851

Rozporządzeniem z dnia 3. Czerwca r. z., **) ustanowiono tryb i sposób, jakim odbywać się mają egzamina dojrzałości uczniów gimnazyjalnych, do uniwersytetu lub do studyum fakultetowego w roku szkolnym 1850-51 wstępujących, a to z tym dodatkiem, iż dotyczące postanowienia uważać należy jako przejście do tej formy egzaminów dojrzałości, która celowi swemu odpowiednią jest. Postępy naukowe uczniów gimnazyjalnych, jakie możliwemi uczyniono w skutek reformy nauk gimnazyjalnych, w biegu tego szkolnego roku przedsięwziętej pozwalają posunięcia się przy tegorocznych egzaminach dojrzałości o jeden krok dalej, poddając osądzeniu co do orzekania o dojrzałości uczniów gimnazyjalnych do przejścia na wszechnicę, obszerniejszą część ogólnego ich wykształcenia w następności czego koniecznemi się stały niektóre zmiany w postanowieniach przeszłorocznych co do egzaminów dojrzałości, równie jak i niektóre dodatki do takowych.

Rozporządza się przeto, co następuje:

*) Rozporządzeniem krajowej władzy szkolnej z dnia 11. Czerwca 1851 za l. 1364 S. udzielono to rozporządzenie minister. wszystkim Dyrekcjom gimnazyjów.

**) W Dzienniku praw państwa z r. 1850, cz. LXXII, nr. 235.

In der ornamentalen Einfassung zur rechten Seite der Note ist der Nennwerth derselben (Tausend Gulden) in zehn Sprachen von Kronländern des österreichischen Kaiserstaates in verschiedenen Schriftgattungen ausgedrückt.

Unter diesen Einfassungen und zu beiden Seiten des unteren Wappentempels, jedoch in entgegengesetzter Richtung, ist das Brustbild der Austria mit der Mauerkrone auf dem Haupte und mit Vorbeerzweigen geziert, dargestellt.

Zur rechten Seite des obersten ovalen Stempels ist die Nummer, und zur linken Seite desselben die Serie angebracht.

Auf dem unteren Theile der Note, zwischen den Brustbildern der Austria, und zu beiden Seiten des Wappentempels befindet sich zur Linken eine Zahl, und zur Rechten ein Buchstabe.

130.

Verordnung des Ministeriums des Kultus und Unterrichts vom 26. Mai 1851 *),

(im Reichs-Gesetzblatte, XLII. Stück, No. 149, ausgegeben am 21. Juni 1851),

wirkfam für die Kronländer Nieder-Oesterreich, Ober-Oesterreich, Salzburg, Tirol, Böhmen, Mähren, Schlesien, Galizien, Bukowina, Steiermark, Kärnten, Krain, Triest und Küstenland, Dalmazien.

in Betreff der Abhaltung der Maturitäts-Prüfungen am Schlusse des Schuljahres 1850-51.

In der Verordnung vom 3. Juni v. J. **) wurde die Art und Weise, in welcher die Maturitäts-Prüfungen der an eine Universität oder an ein Fakultätsstudium im Studienjahre 1850-51 übertretenden Gymnasialschüler abzuhalten seien, mit dem Beisatze festgestellt, daß die betreffenden Bestimmungen als ein Uebergang, in diejenige Form der Maturitäts-Prüfungen, welche ihrem Zwecke entspricht, zu betrachten seien. Die wissenschaftlichen Fortschritte der Gymnasialschüler, welche durch die im Laufe dieses Schuljahres stattgefundenen Reformen des Gymnasial-Unterrichtes ermöglicht wurden, gestatten bei den dießjährigen Maturitäts-Prüfungen einen Schritt weiter zu gehen, und zum Behufe der Entscheidung über die Reise der Gymnasialschüler zum Uebertritt an eine Universität einen umfassenderen Theil ihrer Gesamtbildung der Beurtheilung zu unterziehen, weshalb sich einige Aenderungen der vorjährigen Bestimmungen über die Abhaltung der Maturitäts-Prüfungen, sowie einige Zusätze zu denselben als nothwendig darstellen.

(Es wird demnach Folgendes angeordnet:

*) Mit dem Erlaße der Landes-Schulbehörde vom 11. Juni 1851 Z. 1364 — S. wurde diese Ministerial-Verordnung sämmtlichen Gymnasial-Direktionen mitgetheilt.

**) Im Reichs-Gesetzblatte vom Jahre 1850, LXXII. Stück, No. 235.

Popierwsze. Ci uczniowie, którzy w roku szkolnym 1850 kończą ósmą klasę gimnazyjalną lub studyum filozofii w jakim austryjackim kraju koronnym, wyjąwszy królestwo Lombardzko-Weneckie, nie mogą ani być imatrykulowanymi jako zwyczajni słuchacze na jakim w austryjackich krajach znajdującym się uniwersytecie, albo publicznym jakim fakultetowym zakładzie, ani też uczęszczać na cudzym uniwersytecie z tym skutkiem, aby im przebyty tamże czas zupełnie albo częścią porachowanym był do prawnego ich czasu naukowego, nie poddawszy się wprzód egzaminowi dojrzałości, i nie otrzymawszy przytem zaświadczenia dojrzałości do wstąpienia do nauk fakultetowych. Przedłożenie zaświadczenia dojrzałości, koniecznie żądanem będzie od tych, którzy w roku 1851 studia gimnazyjalne ukończyli, jeżeli się ubiegają o stypendyja, zgłaszają do egzaminów rządowych, studjów uniwersyteckich wymagających, tudzież jeżeli się ubiegają o habilitacyję, albo nareszcie o pierwszą posadę w służbie rządowej.

Wyjątkowo dozwolonem być może jeszcze przyjęcie do studjów teologicznych, pojedynczym ukończonym uczniom gimnazyjalnym, z pominięciem egzaminu dojrzałości, na podstawie samych tylko zaświadczeń semestralnych z klasy 8ej tam, gdzie to ordynaryjaty z praktycznych powodów uznają za potrzebne.

Jak się odbywać ma egzamin dojrzałości z uczniami gimnazyjów we Węgrzech, województwie Serbskiem i banacie Temeskim, tudzież w Siedmiogrodzie, Kroacji, Sławonii i Pograniczu wojskowem, osobnemi ustanowi się rozporządzeniami.

Podrugie. Egzamin dojrzałości odbywać się będzie w krajach koronnych, dla których niniejsze rozporządzenie wydano, na każdym publicznem gimnazyjum zupełnem; pod przewodnictwem gimnazyjalnego inspektora, któremu poddać się mogą:

- a) publiczni uczniowie gimnazyjum,
- b) prywatści tegoż gimnazyjum,
- c) osoby, które, nie będąc wpisanymi na publicznem gimnazyjum, naukę domową, lub w zakładzie prywatnym odebrały, jeżeli ukończyły ośmnasty rok życia. (Ministryjalne rozporządzenie z dnia 18. Października 1850, Dz. pr. p. i rz. N. 443, §. 7.)

Takie osoby upraszać mają o przypuszczenie do egzaminu dojrzałości u władzy szkolnej krajowej, która oznaczy gimnazyjum, na którym się one egzaminowi poddać mają, a zarazem o tem oznajmienie Ministerstwu uczyni.

Uczniowie, którzy wprowadzie gimnazyjum kończą, lecz do studjów fakultetowych nie chcą wstąpić, lub nie z początkiem szkolnego roku 1851-52 (4),

Erstens. Diejenigen Schüler, welche im Schuljahre 1851 die achte Klasse eines Gymnasiums oder philosophischen Studiums in einem österreichischen Kronlande, mit Ausnahme des lombardisch-venezianischen Königreiches, absolviren, können weder an einer in den österreichischen Kronländern gelegenen Universität oder an einem öffentlichen Fakultätsstudium als ordentliche Hörer immatrikulirt werden, noch können sie eine auswärtige Universität mit dem Erfolge besuchen, daß ihnen die daselbst zugebrachte Zeit ganz oder theilweise in ihre gesetzliche Studienzeit eingerechnet werde, wenn sie sich nicht vorher einer Maturitäts-Prüfung unterzogen und dabei das Zeugniß der Reife zum Uebertritt an ein Fakultätsstudium erhalten haben. Die Beibringung des Maturitäts-Zeugnisses ist ferner für jene, welche im Jahre 1851 die Gymnasialstudien beendiget haben, ein unerläßliches Erforderniß bei den Bewerbungen um Stipendien, bei den Meldungen zu Staatsprüfungen, welche Universitätsstudien voraussetzen, bei Bewerbungen um Habilitazionen, endlich bei Bewerbungen um die erste Anstellung im Staatsdienste.

Ausnahmsweise kann die Aufnahme in die theologischen Studien, wo es von den Ordinariaten praktischer Bedürfnisse wegen für nothwendig erklärt wird, noch einzelnen absolvirten Gymnasialschülern mit Rücksicht der Maturitäts-Prüfung, auf der Grundlage bloßer Semestral-Zeugnisse über die achte Klasse bewilliget werden.

Wie die Maturitäts-Prüfungen mit den Schülern der Gymnasien in Ungarn, der Wojwodschafft Serbien und dem Temeser Banate, dann Siebenbürgen, Kroatien und Slavonien und der Militärgrenze abzuhalten sind, wird durch abgesonderte Verordnungen bestimmt.

Zweitens. Die Maturitäts-Prüfung wird in den Ländern, für welche diese Verordnung erlassen wird, an jedem vollständigen öffentlichen Gymnasium unter der Leitung des Gymnasial-Inspektors abgehalten, und es können sich ihr unterziehen:

- a) Die öffentlichen Schüler des Gymnasiums,
- b) die Privatisten desselben Gymnasiums,
- c) solche Individuen, welche, ohne an einem öffentlichen Gymnasium eingeschrieben zu seyn, bloß häuslich oder an einer Privatanstalt unterrichtet worden sind, wenn sie das achtzehnte Lebensjahr vollendet haben. (Ministerial-Verordnung vom 18. Oktober 1850, R. G. B. Nr. 443, S. 7.)

Solche Individuen haben um Zulassung zur Maturitäts-Prüfung bei der Landes-Schulbehörde einzuschreiten, diese hat das Gymnasium zu bestimmen, an welchem sie sich der Prüfung zu unterziehen haben, und gleichzeitig die Anzeige davon an das Ministerium zu erstatten.

Schüler, welche zwar das Gymnasium absolviren, aber entweder nicht, oder nicht mit Beginn des Studienjahres 1851-52 (4) in ein Fakultätsstudium übertreten wol-

nie mogą być zawiązani do złożenia egzaminu dojrzałości. Z takowemi przedsiębrać się ma zwyczajny egzamin semestralny, z czego semestralne otrzymają zaświadczenie. Kto się poddał egzaminowi dojrzałości, nie może później być przypuszczonym do egzaminu semestralnego z przedmiotów ósmej klasy gimnazyjalnej.

Potrzenie. Egzamin jest pismienny i ustny. Pismienny przypada w ostatnim miesiącu roku szkolnego, ustny z reguły w pierwszym miesiącu następnego roku szkolnego. Atoliż także i ustny egzamin może być przedsięwziętym na końcu bieżącego roku szkolnego całkiem, albo częścią w tych gimnazyjach, gdzie tego miejscowe okoliczności dozwalają, i gdzie to zresztą stosownem się okazuje.

Poczwarne. Ponieważ przyjmowanie do studyjów fakultetowych, z początkiem każdego półrocza nastąpić może, przeto oprócz tego odbywać się będzie egzamin dojrzałości, jeżeli zachodzi potrzeba tegoż, także i na końcu pierwszego półrocza roku szkolnego 1852. Uczniom, którzy w bieżącym roku szkolnym gimnazyjum ukończyli, do woli zostawia się, z końcem tego roku szkolnego, lub z końcem następującego po nim półrocza stawiać się do egzaminów dojrzałości. W drugim przypadku poddać się mają z końcem bieżącego roku szkolnego egzaminowi semestralnemu (2), i ściśle im zalecić należy, aby w następującem półroczu w swej klasie jako zwyczajni uczniowie zostawali. Ci także, jeżeli używają uwolnienia od opłaty szkolnej lub stypendyjum, jedynie z powodu powtórzenia najpierwszego półrocza, dobrodziejstwa tego tracić nie mają, jeżeli w skutek prawnych postanowień, nie pociąga za sobą utraty takowej wynikłość ostatniego egzaminu semestralnego. Na postępy podczas pierwszego półrocza przyszłego roku szkolnego, otrzymają półroczne, lub inne jakie zaświadczenie wystąpienia wedle osnowy §fu 89. projektu organizacyjnego, które przy zgłoszeniu się do egzaminu dojrzałości wykazać muszą.

Egzamin dojrzałości, z końcem pierwszego półrocza następującego roku szkolnego przedsiębrać się mający, co się tycze ustnej jego części, nie ma się odbywać w każdym gimnazyjum, lecz z reguły tylko w gimnazyjum tego miasta, w którym inspektor gimnazyjalny stałe swe zamieszkanie ma; uczniowie więc innych gimnazyjów poleconych nadzorowi tego samego inspektora, tamże w czasie wyznaczonym znajdować się winni.

Popiąte. Przedmiotami egzaminu są:

- a) dla pismiennego egzaminu język ojczysty albo naukowy (pismienne wypracowanie w tym języku, do czego 5 godzin dozwolić się winno);

język łaciński (na tłumaczenie z tegoż dozwala się godzin 2, zaś na tenże godzin 3);

len, können zur Ablegung der Maturitäts-Prüfung nicht verhalten werden. Mit ihnen ist die gewöhnliche Semestralprüfung vorzunehmen und sie erhalten darüber ein Semestral-Zeugniß. Wer sich der Maturitäts-Prüfung unterzogen hat, kann nicht nachträglich zu einer Semestral-Prüfung über die Gegenstände der achten Gymnasial-Klasse zugelassen werden.

Drittens. Die Prüfung ist eine schriftliche und mündliche. Die schriftliche Prüfung findet im letzten Monate des Schuljahres, die mündliche in der Regel im ersten Monate des folgenden Schuljahres Statt. Es kann jedoch auch die mündliche am Schluß des laufenden Schuljahres an solchen Gymnasien ganz oder zum Theile vorgenommen werden, wo die Lokalverhältnisse es dem Inspektor möglich machen, und wo es sich sonst als zweckmäßig darstellt.

Viertens. Da die Aufnahme in die Fakultätsstudien mit dem Anfange eines jeden Semesters erfolgen kann, so findet überdieß die Abhaltung einer Maturitäts-Prüfung, wenn ein Bedürfniß darüber vorhanden ist, auch am Schluß des ersten Semesters des Schuljahres 1852 Statt. Es steht den Schülern, welche im laufenden Schuljahre das Gymnasium absolviren, frei, am Schluß dieses Schuljahres oder am Schluß des darauf folgenden Semesters sich zur Maturitäts-Prüfung zu stellen. Im zweiten Falle haben sie am Schluß des laufenden Schuljahres sich der Semestral-Prüfung zu unterziehen (2) und es ist ihnen ernstlich anzurathen, im folgenden Semester in ihrer Klasse als ordentliche Schüler zu verbleiben. Sie sollen auch, wenn sie die Befreiung vom Unterrichtsgelde oder ein Stipendium genießen, wegen Wiederholung des nächsten Semesters allein, diese Wohlthat nicht verlieren, wenn nicht etwa der Ausfall der letzten Semestral-Prüfung diesen Verlust den gesetzlichen Bestimmungen zufolge bewirkt. Ueber ihre Leistungen während des ersten Semesters des kommenden Schuljahres erhalten sie ein Semestral- oder ein anderes Abgangszeugniß nach Inhalt des §. 89 des Organisations-Entwurfes, welches bei der Meldung zur Maturitäts-Prüfung von ihnen zu produziren ist.

Die am Schluß des ersten Semesters des folgenden Schuljahres vorzunehmende Maturitäts-Prüfung ist, ihrem mündlichen Theile nach, nicht an jedem Gymnasium, sondern in der Regel nur an einem Gymnasium der Stadt, in welcher der Gymnasial-Inspektor seinen bleibenden Wohnsitz hat, abzuhalten; die Schüler anderer Gymnasien, welche der Aufsicht desselben Inspektors anvertraut sind, haben sich daher zur festgesetzten Zeit daselbst einzufinden.

Fünftens. Die Prüfungsgegenstände sind:

- a) für die schriftliche Prüfung die Mutter- oder Unterrichtssprache (ein Aufsatz in derselben, worauf fünf Stunden zu verwenden sind),

Lattein (Uebersetzung aus demselben 2 Stunden, und in dasselbe 3 Stunden),

język grecki (na tłumaczenie z tegoż dozwala się godzin 3);
matematyka (na to godzin 4).

Drugi język krajowy, gdzie takowy w kraju koronnym istnieje.

b) dla ustnego egzaminu te same przedmioty, a nadto: religia, historia
wraz z jeografią i fizyką.

Język naukowy każdego przedmiotu jest z reguły także językiem egzaminowym.

Jeżeli w jakim kraju koronnym istnieje więcej języków krajowych, egzaminować się ma tymczasowo z tego języka jako ojczystego lub naukowego, którego rzeczywiście używano przez dłuższy czas studyjów gimnazyjalnych dla uczniów jako języka naukowego, z tą supozycją, że tego języka w bieżącym roku szkolnym osobno uczono.

Jeżeli to miejsca nie miało, natenczas ustny egzamin z tego przedmiotu odpada, pismienny zaś na wszelki sposób miejsce ma.

Egzamin z drugiego języka krajowego miejsce ma tylko na żądanie ucznia, wyjąwszy jeżeli takowy w bieżącym roku szkolnym był przedmiotem obowiązkowym, dla wszystkich uczniów ósmej klasy gimnazjum. Wypadłość tego egzaminu wnieść się ma w zaświadczenie dojrzałości, takowa wszelakoż na teraz żadnego nie może mieć szkodliwego wpływu na ostateczne osądzenie co do dojrzałości ucznia, wszakże korzystnie w tej mierze skutkować może. Uczniowie, którzy dotychczas dyspenzowani byli od studyjum greczyzny, nie mają być egzaminowani z tego języka przy egzaminie dojrzałości. W zaświadczeniu należy namienić dotyczącą dyspensę wraz z liczbą dekretu, na mocy którego im takową udzielono.

Po szóste. Względem tego, co uczniowie wypełnić mają, aby dostąpili zaświadczenia dojrzałości, czynią się następujące uwagi:

a) Pismienne, w języku ojczystym ułożyć się mające wypracowanie przeznaczone jest przed innemi częściami egzaminu ku temu, wykazać jakie jest ogólne uczniów wykształcenie. W temże więc wypracowaniu, uczeń w ogólności okazać musi myślenie logicznie zdrowe, osobliwie jasność w urządzeniu swych myśli i oraz biegłość, a koniecznie przynajmniej gramatyczną bezbłądność, czyli poprawność języka. Ku temu potrzeba, aby tema znajdowało się w obrębie myśli jego; lecz ani to samo, ani też inne za nadto podobne tema wprzód już w szkole wypracowane będzie.

b) W żyjących językach, mianowicie w języku ojczystym i naukowym, w historii wraz z jeografią, egzamin nateraz co do ilości przedmiotu, na tem przestawać ma, co w ostatnich dwóch latach w szkole wykładanem było; w religii i fizyce, czego w ostatnim roku uczono. Ściśle jednak zważać

Griechisch (Uebersetzung aus demselben 3 Stunden),

Mathematik (4 Stunden),

eine zweite Landessprache, wo eine solche im Kronlande besteht;

- b) für die mündliche Prüfung dieselben Gegenstände und dazu Religion, Geschichte, nebst Geographie und Physik.

Die Unterrichtssprache eines jeden Gegenstandes ist in der Regel auch seine Prüfungssprache. Wenn in einem Kronlande mehrere Landessprachen bestehen, so ist einzuweisen diejenige als Mutter- oder Unterrichtssprache zu prüfen, welche wirklich durch die längere Zeit des Gymnasial-Studiums für die Schüler als Unterrichtssprache im Gebrauche war, vorausgesetzt, daß über sie im laufenden Schuljahre ein besonderer Unterricht ertheilt worden ist.

Ist dieses nicht geschehen, so entfällt die mündliche Prüfung aus diesem Gegenstande, die schriftliche hat aber jedenfalls einzutreten.

Die Prüfung aus einer zweiten Landessprache findet nur Statt auf Verlangen des Schülers, ausgenommen wenn sie im laufenden Schuljahre für alle Schüler der achten Klasse eines Gymnasiums obligat war. Das Ergebniß dieser Prüfung ist in das Maturitäts-Zeugniß einzutragen, es kann jedoch für jetzt keinen nachtheiligen, wohl aber einen vortheilhaften Einfluß auf das Endurtheil über die Reife des Schülers üben. Schüler, welche bisher vom Studium des Griechischen dispensirt waren, sind bei der Maturitäts-Prüfung, einer Prüfung über diese Sprache nicht zu unterziehen. Im Zeugnisse ist die betreffende Dispens mit Angabe der Zahl des Erlasses, womit sie ertheilt wurde, zu bemerken.

Sechstens. Ueber dasjenige, was die Schüler, um ein Zeugniß der Reife zu erlangen, zu leisten haben, wird Folgendes bemerkt:

- a) der schriftliche in der Muttersprache zu verfassende Aufsatz hat vor den anderen Prüfungstheilen die Bestimmung, die allgemeine Bildung der Schüler zu bekunden. Der Schüler muß daher in diesem Aufsatze im Allgemeinen ein logisch-richtiges Denken, besonders aber Klarheit in der Anordnung seiner Gedanken und Gewandtheit, wenigstens unbedingt grammatische Richtigkeit der Sprache zeigen. Dazu ist nöthig, daß das Thema innerhalb seines Gedankenkreises liege; es darf jedoch weder selbst noch ein ihm zunähe verwandtes in der Schule früher schon bearbeitet worden seyn.
- b) In den lebenden Sprachen, insbesondere der Mutter- oder Unterrichtssprache und in Geschichte nebst Geographie, hat sich die Prüfung für diesmal ihrem Stoffe nach zunächst an das zu halten, was in den letzten beiden Jahren in der Schule behandelt worden ist; in der Religion und Physik an den Lehrstoff des letzten

należy nie na to jedynie, czy uczeń przedmiot w pamięci zachował, lecz czy go dokładnie zrozumiał, a przeto wszędzie, gdzie tego wymaga zrozumienie, zwracać należy uwagę na to, jakie pobierał był nauki. Przy egzaminie z fizyki, każdego razu wybrać się ma także jeden oddział, któryby wymagał zastosowania matematycznych umiejętności ucznia.

Co się tycze matematyki, zastosowane być mają zawarte w §. 84. b) projektu organizacyjnego postanowienia, z tem atoliż ograniczeniem, iż w zawodzie jeometrycznym nie będzie się jeszcze żądać wynalezienia dowodów i rozwiązań zadań, które w nauce nie przychodziły. Zadania te dla egzaminu pismienego, mają składającym egzamin podać sposobność wykazania tak obrotności ich w rachunkach algebraicznych (w obrębach przytoczonym §fem wskazanych) i w użyciu logarytmów, jak gruntownego ich zrozumienia geometryi. To samo rozumie się o egzaminie ustnym, służącym do uzupełnienia pismienego egzaminu. Jeżeliby na jakim gimnazjum nie miał być jeszcze miejsca wykład którego z głównych zakresów matematyki, należącego do gimnazjum, tedy go także i z egzaminu wyłączyć, lecz okoliczność tę w zaświadczeniu wymienić należy.

- c) Co się tycze języków starych, egzamin bynajmniej nie powinien przestawać na odczytach kursu ostatniego, ale raczej trzeba mieć wzgląd na to, co dotychczas w tym przedmiocie w całości szkolna nauka ziściła, lecz oraz wystrzegać się należy wszelkiego wymagania niesłusznego. Do tłumaczenia z języka łacińskiego i greckiego, tudzież na łaciński, wybrane być mają takie zadania, które nie są trudniejszymi, niż dotychczasowe wypracowania uczniów. Zamiast tłumaczenia na język łaciński, można z resztą zadać także i wolną kompozycję w łacińskim języku na tema odpowiednie.

Do tłumaczenia z języka łacińskiego i greckiego, wybrać się ma z autorów, z których w szkole ważniejsze czytano oddziały, takie części, których w szkole jeszcze nie odczytano.

Uważać należy oraz na to, ażeby przy tłumaczeniu z języków starych w jednym z egzaminów, czy to w pismienym czy w ustnym, także i počeye przychodziły.

Posiódme. Dyrektor każdego zupełnego gimnazjum, udzielić ma osnowę niniejszego rozporządzenia uczniom najwyższej klasy, z tem wezwaniem, że ci, którzyby się poddać chcieli egzaminowi dojrzałości, na końcu roku szkolnego zgłosić się mają i oraz wymienić, czy chcą odbyć egzamin także i z drugiego języka krajowego, jeżeliby takowego jako wolnego przedmiotu uczono. Jeżeliby się między zgłoszonymi znajdowali tacy, przy których nie jest prawdopodobnem, by się utrzymali przy egzaminie, takowym odradzać należy egzamin, jednakoż od tego nie mają być wyłączeni, gdyby przy nim obstawali.

Jahres. Es ist jedoch strenge nicht bloß auf das gedächtnismäßige Zuehabeu dieses Stoffes, sondern auf das richtige Verständniß desselben zu sehen, und daher ist überall, wo dieß Verständniß es erfordert, auf das früher Erlernte zurück zu gehen.

Für die Mathematik gelten die S. 84 b) des Organisations-Entwurfes enthaltenen Bestimmungen, jedoch mit der Beschränkung, daß auf dem geometrischen Gebiete das Auffinden von Beweisen und das Lösen von Aufgaben, welche im Unterrichte nicht vorgekommen waren, noch nicht beansprucht wird. Es haben dabei die Aufgaben für die schriftliche Prüfung den Prüflingen Gelegenheit zu geben, sowohl ihre Gewandtheit im algebraischen Rechnen (innerhalb der im angeführten Paragraphe bezeichneten Grenzen) und im Gebrauche der Logarithmen als ihr begründetes Verständniß der Geometrie zu beweisen. Derselbe Maßstab gilt für die zur Ergänzung der schriftlichen Prüfung dienende mündliche Prüfung. Wenn an einem Gymnasium ein dem Gymnasial-Unterrichte angehöriges Hauptgebiet der Mathematik noch nicht zum Vortrage gekommen ist, so ist es auch von der Prüfung auszuschließen, aber dieser Umstand im Zeugnisse zu bemerken.

- c) Rücksichtlich der alten Sprachen hat sich die Prüfung keineswegs auf das im letzten Jahre Gelesene zu beschränken, wohl aber ist auf das bisher in diesem Gegenstande im Ganzen an der Schule Geleistete Rücksicht zu nehmen, und jede unbillige Forderung zu vermeiden. Zum Uebersetzen aus dem Lateinischen und Griechischen, und in das Lateinische sind solche Aufgaben zu wählen, welche die bisherigen Arbeiten der Schüler an Schwierigkeit nicht übertreffen. Statt einer Uebersetzung in das Lateinische kann übrigens auch eine freie Komposition in der lateinischen Sprache über ein angemessenes Thema aufgegeben werden.

Zum Uebersetzen aus dem Lateinischen und Griechischen sind aus Autoren, von welchen in der Schule bedeutendere Abschnitte gelesen wurden, solche Stellen zu wählen, welche in der Schule nicht gelesen wurden.

Es ist darauf zu achten, daß beim Uebersetzen aus den alten Sprachen in einer der beiden Prüfungen der schriftlichen oder der mündlichen auch Dichterstellen vorkommen.

Siebentens. Der Direktor eines jeden vollständigen Gymnasiums hat den Inhalt dieser Verordnung den Schülern der obersten Klasse mit der Aufforderung mitzutheilen, daß diejenigen, welche sich der Maturitäts-Prüfung am Schluß des Schuljahres unterziehen wollen, sich zu melden und zugleich anzugeben haben, ob sie auch die Prüfung aus einer zweiten Landessprache, wenn eine solche als freier Gegenstand gelehrt wird, bestehen wollen. Befinden sich unter den Angemeldeten solche, bei denen das Bestehen der Prüfung unwahrscheinlich ist, so ist ihnen von der Prüfung abzurathen, doch sind sie, wenn sie auf ihr beharren, nicht auszuschließen.

Po ósmo. Najdalej w miesiąc po zamknięciu półrocza, winien każdy dyrektor zupełnego gimnazyjum przesłać krajowej władzy szkolnej (albo gdzie takowej jeszcze zupełnie nie uorganizowano, namiestnictwu lub władzy, jego miejsce w kraju koronnym zastępującej):

- a) ilość uczniów, którzy się do najbliższego egzaminu dojrzałości zameldowali, z imiennem oznaczeniem tych, którym egzamin odradzano;
- b) doniesienie, czy uczono drugiego języka krajowego, jako przedmiotu obowiązkowego, albo czy uczniowie dobrowolnie się poddają egzaminowi z drugiego języka krajowego;
- c) wyszczególnienie przez nauczycieli obu najwyższych klas, co ci w ostatniem półroczu, a co w poprzedzającym z swego naukowego przedmiotu w szkole wykładali;
- d) temata, jakie nauczyciele dla wypracowań piśmiennych proponują, a to takowych po kilka dla każdej części egzaminu pismienego;
- e) czyli są powody, i jakie do przedsięwzięcia ustnego egzaminu na końcu bieżącego, lub na początku następującego roku szkolnego.

Podziwiątę. Najdalej w czternaście dni po nadejściu tych relacyj, przesła władza szkolna temata do dyrektorów, które dla pismienych egzaminów wybrała. Władza ta przy swym wyborze nie jest przywiązana do tematów jej przesłanych, wszelakoż zawsze uwzględniać, ma tak te, jak też podane jej przez nauczycieli udzielania względem tego, co ci w odczytach swych wykładali.

Władza ta wyznacza oraz, do którego dnia najdalej pismienne roboty poprawione i wraz z przeglądem osądzeń opatrzone, jej przesłane być winny, tudzież z wszelkiem ile możności uwzględnieniem życzeń gimnazyjów, w których dniach ustny egzamin odbywać się ma.

Podziiesiątę. Pismienne egzamina mają być przedsięwzięte wedle wskazań §. 81. 3—9 drukowanego projektu organizacyjnego. Przytem części z łacińskiego, lub greckiego tłumaczyć się mające, jeżeli nie są uczniom pod ręką, także dyktowane być mogą, a czas ku temu potrzebny, nie ma być wrachowany do czasu dla samego tłumaczenia użyć się mającego.

Przy wypracowaniach pismienych w języku ojczystym, w drugim języku krajowym, przy tłumaczeniu z języka łacińskiego i na łaciński (lub przy kompozycji łacińskiej, tłumaczenie zastępującej) nie pozwala się żadnych środków pomocniczych, ani też słownika, lub gramatyki. Przy tłumaczeniu z greckiego można używać słownika, ale nie gramatyki. Przy matematycznym wypracowaniu, nie wolno używać innych środków pomocniczych, jak tylko tablice logarytmowych. Czas, w którym robotę oddano, przez nauczyciela, takową odbierającego, najlepiej na samej robocie notować się będzie.

Achtens. Bis spätestens ein Monat vor dem Semesterschlusse hat jeder Direktor eines vollständigen Gymnasiums an die Landes-Schulbehörde (oder wo diese noch nicht völlig organisiert ist, an die Statthalterei oder die ihre Stelle im Kronlande versetzende Behörde) einzusenden:

- a) die Anzahl der Schüler, welche sich zur nächsten Maturitäts-Prüfung gemeldet haben, mit namentlicher Bezeichnung derjenigen, denen von der Prüfung abgerathen worden ist;
- b) die Anzeige, ob eine zweite Landessprache als obligater Gegenstand gelehrt worden, oder ob sich Schüler freiwillig der Prüfung aus einer zweiten Landessprache unterziehen;
- c) die Angaben der Lehrer der beiden obersten Klassen, was von ihnen im letzten Semester und was in den vorangehenden aus ihrem Lehrgegenstande in der Schule behandelt worden;
- d) die Themata, welche die Lehrer für die schriftlichen Arbeiten vorschlagen, und zwar mehrere für jeden Theil der schriftlichen Prüfung;
- e) ob und welche Gründe da sind, die mündliche Prüfung am Schlusse des laufenden oder am Anfange des folgenden Schuljahres vorzunehmen.

Neuntens. Längstens vierzehn Tage nach dem Einlangen dieser Berichte sendet die Schulbehörde an die Direktoren die Themata, welche sie für die schriftlichen Prüfungen gewählt hat. Sie ist bei der Wahl an die eingesendeten Themata nicht gebunden, wird jedoch dabei stets sowohl diese als die von den Lehrern gegebenen Auskünfte über das in den Lektionen Behandelte berücksichtigen.

Zugleich bestimmt sie, bis zu welchem Tage spätestens die schriftlichen Arbeiten fertigirt, und mit einer Uebersicht über die Urtheile versehen, ihr sollen eingesendet und mit thunlicher Rücksicht auf die Wünsche der Gymnasien, an welchen Tagen die mündliche Prüfung soll abgehalten werden.

Zehntens. Die schriftlichen Prüfungen sind nach den Weisungen des §. 81. 3 — 9 des gedruckten Organisations-Entwurfes vorzunehmen. Dabei können die aus dem Lateinischen oder Griechischen zu übersetzenden Stücke, wenn sie den Schülern nicht zur Hand sind, auch diktirt werden, und es ist die hiezu nöthige Zeit in die für die Uebersetzung selbst zu verwendende Zeit nicht einzurechnen.

Bei den schriftlichen Arbeiten sind für die Muttersprache, für die zweite Landessprache, für die Uebersetzung aus dem Lateinischen und in das Lateinische (oder den die Stelle der Uebersetzung vertretenden lateinischen Aufsatz) keine Hilfsmittel, weder Wörterbuch noch Sprachlehre zu gestatten. Bei der Uebersetzung aus dem Griechischen ist der Gebrauch eines Wörterbuches, nicht der einer Sprachlehre zulässig. Für die mathematische Arbeit dürfen keine anderen Hilfsmittel als Logarithmentafeln benützt werden. Der Zeitpunkt, wann eine Arbeit abgeliefert worden, wird von dem dieselbe übernehmenden Lehrer am besten auf der Arbeit selbst notirt.

Przy każdym oddziale o 20 kandydatach egzamin składających, musi być przytomnym najmniej jeden nadzorujący nauczyciel; czy więcej oddziałów kandydatów, egzamin składających, w tej samej miejscowości jednocześnie pracować mogą, to jedynie od miejscowości zawisło.

Jeżeliby uczeń jaki z powodu użycia niepozwolonych środków pomocniczych, zniewolonym był do powtórzenia pismienych robót egzaminowych, tedy takowemu dyrektor zadania egzaminowe wyznaczyć winien.

Pojedenaste. Pismienne roboty egzaminowe, wedle osnowy §. 82. drukowanego projektu, przez nauczycieli poprawione i do władzy szkolnej wraz z przepisany tamże przeglądem tabelarycznym przesłane będą. W tym przeglądzie rubrykę „religia” umieścić się ma, tudzież zamiast „język ojczysty” umieścić się ma „język ojczysty albo naukowy”.

Osądzienia, w tabelę wciągnąć się mające, krótkimi wyrazy oznaczyć należy, dokładnie wskazującami stosunek dowiedzionej wiedzy tego, czego wymagają ustawy.

Podwunaste. Ustny egzamin w przeznaczonych dniach pod osobistym przewodnictwem inspektora gimnazyjalnego odbywać się będzie, przyczem postanowienia §. 83. 5—7 drukowanego projektu zachować się winno.

Jeżeliby w jakim kraju koronnym przy większej liczbie gimnazyjów osobista przytomność inspektora gimnazyjalnego w każdym z nich nie była możliwą, natenczas przez namiestnika radzca szkolny, nie należący do krajowej władzy szkolnej, delegowany będzie do kierowania ustnem egzaminem jednego, lub więcej gimnazyjów. Ilu uczniów w jednym dniu wyegzaminować należy, to postanawia kierujący radzca szkolny; egzaminujący nauczyciel każdego zawodu, wciąga rezultat egzaminu w przeznaczoną ku temu rubrykę tabelarycznego przeglądu.

Potrzynaste. Na końcu każdego dnia egzaminu wedle postanowień §§. 85. i 86. drukowanego projektu pod zmianami tychże, z niniejszego rozporządzenia wynikającymi, odbyć się ma konferencyja względem zaświadczeń. wydać się mających.

Protokół na to sporządzić się mający, który przy gimnazyjum pozostanie, zawierać ma z reguły zaświadczenie, należycie już ułożone, zupełne, każdemu uczniowi wystawić się mające, a przeto dokładnie opatrzone być musi rubrykami zaświadczenia dojrzałości. Formularz tego zaświadczenia wypisać się ma ze strony 215. drukowanego projektu; zamiast rubryk „język ojczysty” i „drugi żyjący język” wymienić się mają te właśnie języki n. p. „język niemiecki” Względem wolnych przedmiotów naukowych, które nie są przedmiotem egzaminu dojrzałości, jakoteż względem religijnych umiejętności takowych uczniów,

Wenigstens für je 20 Prüflinge muß ein beaufsichtigender Lehrer zugegen seyn, ob mehrere Abtheilungen von Prüflingen in einem Lokale gleichzeitig arbeiten können, hängt nur von der Beschaffenheit des Lokales ab.

Wird ein Schüler wegen Benützung unerlaubter Hilfsmittel verhalten, die schriftlichen Prüfungs-Arbeiten zu wiederholen, so hat der Direktor ihm die Prüfungsaufgaben zu stellen.

Elften. Die schriftlichen Prüfungs-Arbeiten werden dem Inhalte des §. 82 des gedruckten Entwurfes gemäß, von den Lehrern korrigirt und an die Schulbehörde mit der daselbst vorgezeichneten tabellarischen Uebersicht eingesendet. In dieser Uebersicht ist eine Rubrik für „Religion“ hinzuzufügen, und anstatt „Muttersprache“ ist zu setzen „Mutter- oder Unterrichtssprache.“

Die in die Tabelle einzutragenden Urtheile sind durch kurze, das Verhältniß zu den gesetzlichen Forderungen bestimmt angegebende Ausdrücke zu bezeichnen.

Zwölften. Die mündliche Prüfung wird an den festgesetzten Tagen unter der persönlichen Leitung des Gymnasial-Inspektors abgehalten und es sind dabei die Bestimmungen des §. 83, 5—7 des gedruckten Entwurfes zu beachten. Wenn in einem Kronlande die größere Anzahl der Gymnasien die persönliche Gegenwart des Gymnasial-Inspektors an jedem derselben unmöglich machte, so wird durch den Statthalter ein Schulrath außer der Landes-Schulbehörde zur Leitung der mündlichen Maturitäts-Prüfung eines oder mehrerer Gymnasien delegirt. Wie viele Schüler an einem Tage zu prüfen seien, bestimmt der leitende Schulrath; der prüfende Lehrer eines jeden Faches trägt das Resultat der Prüfung in die dafür bestimmte Rubrik der tabellarischen Uebersicht ein.

Dreizehnten. Am Schluß eines jeden Prüfungstages ist nach den Bestimmungen der §§. 85 und 86 des gedruckten Entwurfes unter den aus dem gegenwärtigen Erlaße sich ergebenden Abänderungen derselben, die Konferenz über die auszustellenden Zeugnisse abzuhalten.

Das hierbei aufzunehmende Protokoll, welches bei dem Gymnasium verbleibt, hat in der Regel das schon gehörig redigirte vollständige, einem jeden Schüler auszustellende Zeugniß zu enthalten, und muß daher genau mit den Rubriken des Maturitäts-Zeugnisses versehen seyn. Das Formular dieses Zeugnisses ist aus Seite 215 des gedruckten Entwurfes zu entnehmen, anstatt der Rubriken „Muttersprache“ und „zweite lebende Sprache“ sind die Sprachen selbst anzugeben, z. B. deutsche Sprache. Ueber freie Lehrfächer, welche nicht Gegenstand der Maturitäts-Prüfung sind, sowie über die Religionskenntnisse solcher Schüler, für deren Glaubensbekenntniß ein Lehrer am Gym-

dla wyznania których nie ma ustanowionego na gimnazyjum nauczyciela, należy przedsięwziąć zwykły dotąd egzamin semestralny, i zamieścić oraz wypadłość takowego w zaświadczeniu dojrzałości. Toż samo rozumie się o historyi naturalnej i filozoficznej propedeutyce, a w zaświadczeniu namienić należy, iż osądzenia te nie zapadły na zasadzie egzaminu dojrzałości.

Co do prywatystów, wolno jest szkole przedsiębrać egzamina z tych przedmiotów. Wymienienie nazwiska i stanu rodziców może w zaświadczeniu być opuszczone, przeciwnie zaś miejsce, dzień i rok urodzenia muszą być wyszczególnione.

Poczternaste. Zaświadczenie dojrzałości jak najdokładniej przedstawić ma stan wykształcenia ucznia, i ku temu posłużyć, by toż i później jeszcze (ob. §. 88. 2. drukowanego projektu) poznać dawało postęp wykształcenia ucznia. Zatem pojedyncze rubryki zapełniane być mają sposobem, ile możliwości indywidualizującym, przeto z dokładnem oznaczeniem stosunku wykazanej wiedzy do wymagań przepisowych.

Czy uczeń uznany być może za dojrzałego do wstąpienia do studyjów fakultetowych, to zawisło od ogólnej wynikłości jego egzaminu; uznany będzie za takowego, jeżeli tyle wykazał umiejętności w pojedynczych przedmiotach egzaminowych, i takowy stopień formalnego wykształcenia, że mu koniecznie przyznać trzeba uzdolnienie do użycia studyjów fakultetowych, wedle natury tych studyjów.

Przy należytem przygotowaniu zaświadczeń dojrzałości nie będzie z reguły żadnych trudności, te jeszcze w przytomności radcy szkolnego z protokołów konferencyi odpisać i podpisem onego radcy opatrzyć. Takowe opatrzone być mają stępem innych zaświadczeń szkolnych.

Popietnaste. Za egzamin dojrzałości po gimnazyjach, z publicznych funduszków udotowanych, opłacić ma każdy kandydat egzamin składający, taksę 2 złt. reń., przed rozpoczęciem ustnego egzaminu, złożyć się mającą; prywatyści egzaminującego gimnazyjum, potrójną sumę złożyć mają. Po gimnazyjach, nie z publicznych funduszków utrzymywanych, od korporacyj zawisło, których zakładami są gimnazyja takowe, czy taksę pobierać chcą, lub nie. Taksy egzaminowe należą się dyrektorowi i egzaminującym nauczycielom w równych częściach.

Podając postanowienia te do wiadomości, nadmieniam się, że historyja naturalna, którą między przedmioty egzaminu policzyć już rozporządzeniem z dnia 3. Czerwca r. z. zamierzano, nateraz jeszcze nie będzie stanowić przedmiotu egzaminu dojrzałości, lecz w następującym roku, bez żadnej przewłoki wstąpi do rzędu przedmiotów naukowych. Oprócz tego w następującym roku szkolnym zwróci się już szczególniejszą uwagę na doświadczenie ogólnej wiedzy, co właściwym jest celem egzaminu dojrzałości.

nasium nicht bestellt ist, ist die bisher übliche Semesterprüfung vorzunehmen und ihr Ergebniß in das Maturitäts-Zeugniß einzutragen. Dasselbe gilt von der Naturgeschichte und philosophischen Propädeutik und es ist im Zeugniße zu bemerken, daß diese Urtheile nicht auf Grund der Maturitäts-Prüfung ausgesprochen seien.

Bei Privatisten steht der Schule frei, über diese Gegenstände eine Prüfung anzustellen. Die Angabe des Namens und Standes der Eltern kann im Maturitäts-Zeugniße weggelassen werden, dagegen muß der Geburtsort, der Geburtstag und das Geburtsjahr angegeben seyn.

Vierzehntens. Das Maturitäts-Zeugniß soll ein möglichst genaues Bild von dem Bildungszustande des Schülers geben und dazu dienen, auch später noch (siehe S. 88, 2. des gedruckten Entwurfes) den Bildungsgang desselben erkennen zu lassen. Demgemäß sind die einzelnen Rubriken bei genauer Bezeichnung des Verhältnißes der Leistungen zu den gesetzlichen Forderungen in möglichst individualisirender Weise auszufüllen.

Ob ein Schüler für reif zum Eintritte in ein Fakultätsstudium zu erklären se hängt von dem Gesamtergebnisse seiner Prüfung ab; er wird dafür zu erklären seyn, wenn er so viele Kenntnisse in den einzelnen Prüfungsgegenständen und einen solchen Grad formeller Bildung bewiesen hat, daß seine Fähigkeit, ein Fakultätsstudium der Natur dieses Studiums gemäß zu benutzen, angenommen werden muß.

Bei gehöriger Vorbereitung der Maturitäts-Zeugniße wird es in der Regel keine Schwierigkeit haben, haß diese noch während der Anwesenheit des Schulrathes aus dem Konferenz-Protokolle kopirt, und mit der Unterschrift des Letzteren versehen werden. Sie haben den Stempel der übrigen Studienzeugniße zu tragen.

Fünfzehntens. Für die Maturitätsprüfung ist an aus öffentlichen Fonden erhaltenen Gymnasien von jedem Examinanden eine vor Beginn der mündlichen Prüfung zu erlegendende Taxe von 2 Gulden zu entrichten; die Privatisten des prüfenden Gymnasiums haben den dreifachen Betrag zu erlegen. An Gymnasien, die nicht aus öffentlichen Fonden erhalten sind, hängt es von den Korporationen, deren Anstalten die Gymnasien sind, ab, ob sie jene Taxe einheben wollen oder nicht. Die Prüfungs-Taxe kommen dem Direktor und den prüfenden Lehrern zu gleichen Theilen zu.

Indem diese Bestimmungen kundgegeben werden, wird zugleich bemerkt, daß die Naturgeschichte, deren Aufnahme unter die Prüfungs-Gegenstände in der Verordnung vom 3. Juni v. J. bereits in Aussicht gestellt wurde, zwar für diesmal noch keinen Gegenstand der Maturitäts-Prüfung bildet, im nächsten Jahre aber ohne weiteren Aufschub in die Reihe der Lehrgegenstände eintreten wird. Außerdem wird im nächsten Schuljahre auf die Erprobung des Gesamtwissens, welche der eigentliche Zweck der Maturitäts-Prüfung ist, bereits ein sehr entschiedenes Gewicht gelegt werden.

Potrzednem jest więc, aby tak nauczyciele, jak uczniowie w biegu przyszłego roku szkolnego, ciągle te wyższe dążności na oku mieli

Thun m. p.

131.

Rozrządzenie Ministerstwa finansów z dnia 16. Czerwca 1851,

(w Dzienniku praw państwa, część XLII. nr. 153, wydana dnia 21. Czerwca 1851).

obowiązujące we wszystkich krajach koronnych z wyjątkiem królestwa Lombardzko-Weneckiego,

którem się obwieszcza postępowanie z niemieckimi biletami pieniężnymi dziesięcio-krajcarowemi, w Seryi H. 3. zawartemi.

Przy losowaniu niemieckich biletów monetowych - przedsięwziętem na dniu 16-m b. m., wyciągniono Serye H. 3. biletów monetowych 10-krajcarowych

Przetoż każdy głoską H. 3. oznaczony bilet niemiecki 10-krajcarowy, w ciągu dwóch miesięcy, począwszy od dnia 18. Sierpnia 1851 wymieniony być może na sześć krajcarów w srebrnej, i cztery krajcary w miedzianej monecie zdawkowej w przeznaczonej ku temu kasie wymieniawczej we Wiedniu (ulica pańska n. a. dom stanowy), i w głównych kasach krajowych (poborowych) w krajach koronnych.

Zresztą też przelosowane bilety pieniężne i po upływie terminu powyższego, równie jak nieprzelosowane, we wszystkich publicznych kasach i nadal jeszcze za gotowiznę będą przyjmowane.

Krauss m. p.

132.

Rozrządzenie Ministerstwa finansów z dnia 20. Czerwca 1851,

(w Dzienniku praw państwa, część XLII. nr. 154, wydana dnia 21. Czerwca 1851),

obowiązujące we wszystkich krajach koronnych,

względem zniesienia linii cłowej między-krajowej.

W wykonaniu najwyższego patentu z dnia 29. Listopada 1850, *) w skutek uchwały Rady ministrów względem zniesienia istniejącej na granicach Węgier, Kroacyi, Sławonii i Siedmiogrodu, linii cłowej międzykrajowej, rozporządza się, co następuje:

1. Z dniem 1. Lipca 1851, ustają zupełnie urzędy cłowe i trzydziestowe, istniejące na granicy między Węgrami i Siedmiogrodem z jednej, a krajami koronnemi niższej Austrii, Morawii, Szlązka, Galicyi i Bukowiny, z drugiej strony.

*) W Dzienniku praw państwa z roku 1850, nr. 462.

Es ist nothwendig, daß Lehrer und Schüler im Laufe des künftigen Schuljahres sich diese höheren Anforderungen fortwährend gegenwärtig halten.

Thun m. p.

131.

Erlaß des Finanzministeriums vom 16. Juni 1851,

(im Reichs-Gesetzblatte, XLII. Stück, No. 153, ausgegeben am 21. Juni 1851)

wirksam für alle Kronländer, mit Ausnahme des lombardisch-venezianischen Königreiches,

womit die Behandlung der am 16. Juni 1. J. verlostten deutschen Münzscheine zu 10 Kreuzer, Serie Buchstabe H 3, kundgemacht wird.

Bei der am 16. laufenden Monats stattgefundenen Verlosung deutscher Münzscheine ist die Serie Buchstabe H 3 der Scheine zu 10 Kreuzer gezogen worden.

Hiernach kann jeder mit den Buchstaben H 3 bezeichnete deutsche Münzschein zu 10 Kreuzer vom 18. August 1851 angefangen binnen zwei Monaten gegen sechs Kreuzer in Silber- und vier Kreuzer in Kupfer-Scheidemünze bei der dazu bestimmten Verwechslungs-Kasse in Wien (Herrngasse, n. ö. ständisches Gebäude), und bei den Landeshaupt-(Einnahms-) Kassen in den Kronländern umgewechselt werden.

Uebrigens werden diese verlostten Münzscheine nach Ablauf der obigen Frist, gleich den nicht verlostten, bei allen öffentlichen Kassen noch fortan statt Barem angenommen.

Krauß m. p.

132.

Erlaß des Finanzministeriums vom 20. Juni 1851,

(im Reichs-Gesetzblatte, XLII. Stück, No. 154, ausgegeben am 21. Juni 1851),

wirksam für alle Kronländer,

wegen Aufhebung der Zwischenzoll-Linie.

In Vollziehung des Allerhöchsten Patentes vom 29. November 1850 *), wird zu Folge Beschlusses des Ministerrathes, wegen Aufhebung der an den Grenzen von Ungarn, Kroatien, Slavonien und Siebenbürgen bestehenden Zwischenzoll-Linie, das Nachfolgende verordnet:

1. Mit 1. Juli 1851 haben die an der Grenze zwischen Ungarn und Siebenbürgen von der einen und den Kronländern Niederdösterreich, Mähren, Schlesien, Galizien und der Bukowina von der anderen Seite bestehenden Zoll- und Dreißigst-Nemter gänzlich außer Wirksamkeit zu treten.

*) Im Reichs-Gesetzblatte vom Jahre 1850, No. 462.

2. Na przestrzeni granicy między Węgrami i Kroacją z jednej, a Styryją, Krainą i illiryjskiem Pobrzeżem z drugiej strony, pozostają tymczasem w swej mocy aż do nastąpić mającego uregulowania cen przedaźnych soli morskiej, przepisy istniejące co do postępowania z solą, zakupioną w c. k. magazynach przedawczych we Fiume, Buccari, Zengg i Carlopago, przeznaczoną do przejścia do Pobrzeża, Krainy i Styryi, a zarazem także tymczasem jeszcze zatrzymują się urzędy celne i trzydziestowe, które dotąd jeszcze na wspomnianej przestrzeni granicznej w działalności pozostały. Dzień, na którym urzędy te, tymczasem jeszcze w działalności pozostawione, zupełnie będą rozwiązane, osobnem obwieszczeniem do powszechnej wiadomości podanym będzie.

3. Na granicy między Siedmiogrodem z jednej, a Galicyą, wraz z Bukowiną z drugiej strony, tudzież na tej części granicy, która odłącza Galicyję od komitatów Arwa, Thuroz, Lipto i Marmaros, zakazanem jest tymczasem, aż do uregulowania cen soli, wprowadzanie soli z Siedmiogrodu i z wspomnianych co dopiero komitatów do Galicyi i Bukowiny.

4. Wszelkie inne ograniczenia obrotu, ustanowione dla linii międzycłowej, upadają z dniem 1. Lipca 1851, z którymto dniem oraz w życie wejść mają także i dla obrotu przez linię między-cłową te postanowienia, które, ogólnie obowiązują dla obrotu wewnętrznego.

Krauss m. p.

133.

Cesarskie rozporządzenie z dnia 23. Czerwca 1851 *),

(w Dzienniku praw państwa, część XLIV. nr. 158, wydana dnia 5. Lipca 1851), obowiązujące we wszystkich krajach koronnych, i w miejscach, w których stan wojenny jest ogłoszony,

względem śledzenia i sądenia wszelkiego oporu przeciw organom, do wykonywania publicznego bezpieczeństwa ustanowionym.

Na przyszłość będą wszelkie przypadki oporu przeciw żandarmeryi, zagrożone §fem 44. organicznej ustawy żandarmeryjnej, równie jak każdy opór lub gwałt przeciw innym organom, do wykonywania publicznego bezpieczeństwa ustanowionym, przez sądy wojenne dochodzone i sądzone we wszystkich krajach koronnych i w tych miejscach, gdzie stan wojenny jest ogłoszony.

Franciszek Józef m. p.

Csorich m. p.

*) Rozporządzeniem Prezydium krajowego z dnia 19. Lipca 1851 do l. 6246 uwiadomiono o tem rozporządzeniu cesarskiem w skutek polecenia Ministra spraw wewnętrznych z dnia 4. Lipca 1851 do l. 14666 wszystkich przełożonych obwodów i Prezesa komisji gubernijalnej w Krakowie dla dalszego uwiadomienia władz podrzędnych, tudzież przełożonego magistratu lwowskiego i starostwa grodzkie krakowskie i lwowskie.

2. An der Grenzstrecke zwischen Ungarn und Kroazien, einerseits, und Steiermark, Krain und dem illirischen Küstenlande andererseits hat es einstweilen bis zur bevorstehenden Regulirung der Verkaufspreise des Seesalzes, bei den, in Bezug auf die Behandlung des bei den k. k. Verschleiß-Magazinen, zu Fiume, Buccari, Zengg und Carlopago erkauften Salzes für den Uebertritt in das Küstenland, Krain und Steiermark, bestehenden Vorschriften zu verbleiben und es sind die auf der erwähnten Grenzstrecke bisher noch in Thätigkeit verbliebenen Zoll- und Dreißigst-Aemter noch einstweilen zur Handhabung der gedachten Vorschriften beizubehalten. Der Tag, mit welchem diese noch einstweilen in Wirksamkeit verbleibenden Aemter gänzlich aufgelöst werden, wird durch eine besondere Kundmachung zur allgemeinen Kenntniß gebracht werden.

3. An der Grenze zwischen Siebenbürgen einer-, und Galizien mit der Bukowina andererseits, ferner an dem Theile der Grenze, welcher Galizien von den Komitaten Arva, Thuroz, Liptó und Marmaros trennt, ist einstweilen bis die Regulirung der Salzpreise erfolgt, die Einfuhr des Salzes aus Siebenbürgen und den gedachten Komitaten nach Galizien und in die Bukowina untersagt.

4. Alle anderen für die Zwischenzoll-Linie festgesetzten Beschränkungen des Verkehrs treten vom 1. Juli 1851 außer Anwendung, und es haben mit diesem Tage die für den inneren Verkehr überhaupt geltenden Bestimmungen der Gefällsvorschriften auch für den Verkehr über die Zwischenzoll-Linie zu gelten.

Krauß m. p.

133.

Kaiserliche Verordnung vom 23. Juni 1851 *),

(im Reichsgesetzblatte, XLIV. Stück, No. 158, ausgegeben am 5. Juli 1851)

wirksam für alle Kronländer und Orte, wo der Kriegszustand erklärt ist,

bezüglich der Untersuchung und Aburtheilung der Widersetzlichkeitsfälle gegen die zur Handhabung der öffentlichen Sicherheit bestellten Organe.

In Hinkunft sind alle durch den §. 44 des organischen Genösd'armerie-Gesetzes verpönten Widersetzlichkeitsfälle gegen die Genösd'armerie, sowie jede Widersetzlichkeit oder Gewaltthätigkeit gegen die zur Handhabung der öffentlichen Sicherheit bestellten anderen Organe in jenen Kronländern und an jenen Orten, wo der Kriegszustand erklärt ist, durch die Kriegsgerichte zu untersuchen und abzurtheilen.

Franz Joseph m. p.

Gföricht m. p. Krauß m. p.

*) Mit dem Erlaße des Landes-Präsidiums vom 19. Juli 1851 Z. 6246 sind von dieser Kaiserlichen Verordnung zu Folge Erlaße des Herrn Ministers des Innern vom 4. Juli 1851 Z. 14666 sämtliche Kreisvorsteher und der Chef der Subernal-Kommission in Krakau zur weiteren Verständigung der Unterbehorben, dann der Magistrats-Vorsteher in Lemberg und die Stadthauptmannschaften in Krakau und Lemberg in Kenntniß gesetzt worden.

134.

Rozrządzenie c. k. Ministerstwa finansów z dnia 29. Czerwca 1851,

mocą którego obwieszczonem zostaje, iż w skutek najwyższego następnie udzielonego zatwierdzenia, przeniesioną została powiatowa dyrekeyja finansów z Karlsburga do Broos, tudzież, iż ustanowione zostały dwie nowe powiatowe dyrekeyje finansów w Siedmiogrodzie, nakoniec oznaczenie czasu, kiedy tak krajowa dyrekeyja finansów jak powiatowe dyrekeyje finansów, rozpocząć mają działanie swoje.

Najjaśniejszy Pan Jego Ces. Mość raczył najwyższem postanowieniem Swojem z dnia 28. Lutego b. r. zatwierdzić ustanowienie sześciu powiatowych dyrekeyj finansów w kraju koronnym Siedmiogrodzie z siedzibami w Hermanstademie, Broos, (zamiast Karlsburg), w Kołozwarze, w Bystrzycy, w Maros Vársárhely i Kronsztadzie.

Powyższe postanowienie podaje się do powszechnej wiadomości w dodatku do rozporządzenia Ministerstwa finansów z dnia 1. Października 1850 (w dzienniku pr. p. i rz. z r. 1850 cz. CXXXI. Nr. 372.) z tem dołożeniem, iż czynność urzędowa tak c. k. dyrekeyi krajowej finansów, jak sześciu dyrekeyj finansów w Siedmiogrodzie z dniem 1. Lipca 1851 rozpocznie się.

Krauss m. p.

135.

Rozrządzenie Ministerstwa wojny z dnia 30. Czerwca 1851,

(w Dzienniku praw państwa, część XLIV. nr. 160, wydana dnia 5. Lipca 1851),
oznaczające placę za pokoje w przechodzie wojska dla szarż wojskowych bez charakteru oficerskiego.

Za pokój, należący się w razie kwaterunku przechodowego podlekarzowi, nadfuryjerowi, profosowi pułku bez aresztu i sztokhauzu, lub też z takowemi, tudzież c. k. kadetom (dla dwóch), nareszcie furyjerom (dla dwóch bezzennych, lub jednego żonatego), należy się kwota, która przypada za dostarczenie pokoju oficerskiego (pokoju ogólnie) w przechodzie wedle §. 28. rozporządzenia o kwaterunku z dnia 15. Maja t. r., (w dz. pr. p. Nr. 124. *) tudzież stosownie do ustanowionego ministryjalnego rozrządzenia z dnia 25. Maja 1851 (dz. pr. p. Nr. 142, **) dzielącego gminy na trzy klasy co do wynagrodzenia w kwocie po dwadzieścia, po piętnaście, lub po ośm krajcarów.

Bach m. p. Csorich m. p. F. Krauss m. p

*) Dziennik praw krajowych, zeszyt XV. l. 91. z roku 1851.

**) " " " " XIX l. 123 " 1851.

134.

Erlaß des Finanzministeriums vom 29. Juni 1851,

womit die nachträglich Allerhöchst genehmigte Verlegung der Finanz-Bezirks-Direktion von Karlsburg nach Broos, und die Aufstellung zweier neuen Finanz-Bezirks-Direktionen in Siebenbürgen, dann der Beginn der Amtswirksamkeit der Finanz-Landes-Direktion und der Finanz-Bezirks-Direktionen in Siebenbürgen kundgemacht wird.

Seine Majestät haben mit Allerhöchster Entschließung vom 28. Februar l. J. die Aufstellung von sechs Finanz-Bezirks-Direktionen für das Kronland Siebenbürgen mit den Amtssitzen in Hermannstadt, Broos (statt Karlsburg), Klausenburg, Bistritz, Maros-Basarhely und Kronstadt zu genehmigen geruht.

Diese Bestimmung wird nachträglich zu dem Finanzministerial-Erlaße vom 1. Oktober 1850 (Reichs-Gesetz und Regierungsblatt vom Jahre 1850, St. CXXXI, Nr. 372), mit dem Befehle zur allgemeinen Kenntniß gebracht, daß die Amtswirksamkeit der k. k. Finanz-Landes-Direktion und der sechs Finanz-Bezirks-Direktionen in Siebenbürgen am 1. Juli 1851 beginnen werde.

Krauß m. p.

135.

Erlaß des Kriegsministeriums vom 30. Juni 1851,

(im Reichs-Gesetzblatte, XLIV. Stück, Nro. 160, ausgegeben am 5. Juli 1851),
betreffend die Vergütung der Zimmer auf dem Durchzuge für Militär-Chargen
ohne Offiziers-Charakter.

Das bei der Durchzugs-Bequartierung dem Unterarzte, dem Oberfourier, dem Regiments-Profossen ohne, dann mit Arrestzimmer und Stockhaus, den k. k. Kadeten (für zwei derselben), dann den Fourieren (für zwei ledige oder einen verheiratheten) gebührende Zimmer ist in dem Betrage zu vergüten, welcher für die Beistellung eines Offiziers-Zimmers (Zimmers überhaupt auf dem Durchzuge, nach §. 28 des Bequartierungs-Normales vom 15. Mai d. J. Reichs-Gesetzblatt Nr. 124*) und nach der laut Ministerialerlaß vom 25. Mai 1851 (Reichs-Gesetzblatt Nr. 142**) festgesetzten Einreihung der verschiedenen Gemeinden in die Vergütungs-Klassen mit je zwanzig, fünfzehn oder acht Kreuzern entfällt.

Wach m. p. **Gsforich** m. p. **Ph. Krauß** m. p.

*) Landes-Gesetzblatt, XV. Stück, Nro. 91, vom Jahre 1851.

**) " " XIX. " " 123 " " "

**Uwiedomienie Rządu krajowego z dnia 10. Lipca 1851,
o poborze powszechnego podatku konsumcyjnego w roku
administracyjnym 1852.**

Stosownie do rozporządzenia wysokiego Ministerstwa skarbu z dnia 15. Czerwca 1851, za l. 19665, powszechny podatek konsumcyjny, na rok administracyjny 1852 ma być dla skarbu zapewnionym w ten sam sposób i podług tych samych przepisów, jak to przepisano było w roku administracyjnym 1851.

Co z tym dokładem podaje się do powszechnej wiadomości, iż pertraktacje względem ugód i umów dzierżawnych o artykuły w taryfie podatku konsumcyjnego, poz. Nru. 4 w 6, tudzież Nru. 10 w 16, oznaczone, to jest od wyszynku wina i od mięsa, tylko na rok jeden opiewać mają, i że deklaracje w §. 10. okólnika z dnia 5. Lipca 1829, za l. 5039 i w dodatku do tego §u przepisane *), jak w roku administracyjnym 1851, tak i w nadchodzącym roku administracyjnym 1852, podawać należy wprost do kierujących organów straży finansowej (komisarzów i samoistnych respicyjentów), w których okręgu nadzorczym znajdują się przedsiębiorstwa profesyjne podatkowi konsumcyjnemu ulegające.

Gołuchowski m. p.

---

*) W Zbiorze praw prow. z roku 1829, nr. 86, stronica 196 i 220.

136.

**Kundmachung des Landesguberniums vom 10. Juli 1851,
in Betreff der Einhebung der allgemeinen Verzehrungssteuer für das Verwal-
tungs-Jahr 1852.**

In Gemäßheit des Erlasses des hohen Finanz-Ministeriums vom 15. Juni 1851 Z. 19665 hat die Sicherstellung der allgemeinen Verzehrungssteuer für das Verwaltungs-Jahr 1852 in derselben Art und nach denselben Bestimmungen, welche für das Verwaltungs-Jahr 1851 vorgeschrieben waren, zu geschehen.

Dieses wird mit dem Beisage zur allgemeinen Kenntniß gebracht, daß die Verhandlungen über die Abfindungen und Pachtungen bezüglich der im Verzehrungssteuer-Tarife Post-Nr. 4 in 6, dann Nr. 10 in 16 bezeichneten Objekte, das ist vom Weinausschank und Fleisch, nur auf Ein Jahr werden gepflogen werden, und daß die im §. 10 des Kreis Schreibens vom 5. Juli 1829 Z. 5039 und dem Anhange zu diesem Paragraphe vorgeschriebenen Erklärungen*), eben so wie für das Verwaltungs-Jahr 1851 auch für das kommende Verwaltungs-Jahr 1852 unmittelbar bei denjenigen leitenden Finanzwach-Organen (Kommissären und selbstständigen Respizienten), in deren Ueberwachungsbezirke die steuerpflichtige Gewerbs-Unternehmung sich befindet, anzubringen sind.

Goluchowski m. p.

---

*) In der Provinzial-Gesetzsammlung vom Jahre 1829, No. 86, Seite 196 und 220.

Ständemittel der Provinz Sachsen vom 1. Juli 1861

Die Provinz Sachsen ist in 11 Kreise eingetheilt, welche in 11 Ständemittel eingetheilt sind.

Das Ständemittel der Provinz Sachsen ist in 11 Kreise eingetheilt, welche in 11 Ständemittel eingetheilt sind. Die Provinz Sachsen ist in 11 Kreise eingetheilt, welche in 11 Ständemittel eingetheilt sind. Die Provinz Sachsen ist in 11 Kreise eingetheilt, welche in 11 Ständemittel eingetheilt sind.

Vertheilung der Stände

Table with multiple columns and rows, containing data for the distribution of estates in the Province of Saxony. The text is extremely faint and illegible.